

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Çocuk Gelişim Anabilim Dalı

EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNİN 48-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN SOSYAL PROBLEM ÇÖZME
BECERİLERİ ARASINDAKİ FARKLILAŞMANIN
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Şeyda AKKUŞ

Danışman

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

İstanbul- 2022

TEZ TANITIM FORMU

- Yazar Adı Soyadı** : Şeyda AKKUŞ
- Tezin Dili** : Türkçe
- Tezin Adı** : Ebeveyn Çocuk İlişkisinin 48-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki Farklılaşmanın İncelenmesi
- Enstitü** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Anabilim Dalı** : Çocuk Gelişimi
- Tezin Türü** : Yüksek Lisans
- Tezin Tarihi** : 29.06.2022
- Sayfa Sayısı** : 108
- Tez Danışmanı** : Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI
- Dizin Terimleri** : 48-72 Aylık Çocuklar, Sosyal Beceriler, Sosyal Problem Çözme, Ebeveyn-Çocuk, Aile
- Türkçe Özet** : Bu Çalışmada Ebeveyn Çocuk İlişkisinin 48-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Farklılaşmanın İncelenmesi adına Cinsiyet, Kardeş sayısı, Anne ve Baba Yaşı, Öğrenim Düzeyi, Çalışma Durumu, Gelir Durumu vb. Değişkenlere Göre İncelenmesi Amacıyla Planlanmıştır.
- Dağıtım Listesi** :1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Şeyda AKKUŞ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Çocuk Gelişim Anabilim Dalı

EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNİN 48-72 AYLIK
ÇOCUKLARIN SOSYAL PROBLEM ÇÖZME
BECERİLERİ ARASINDAKİ FARKLILAŞMANIN
İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Şeyda AKKUŞ

Danışman

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

İstanbul- 2022

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Şeyda AKKUŞ

.../ .../ 2022

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Şeyda AKKUŞ'un "Ebeveyn Çocuk İlişkisinin 48-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki Farklılaşmanın İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Çocuk Gelişimi anabilim dalı, YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Nurten ELKİN

Üye

İmza

Prof. Dr. Makbule Meziyet ARI

(Danışman)

Üye

İmza

Doç. Dr. Erhan ALABAY

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2022

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

“Ebeveyn Çocuk İlişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşmanın incelenmesi” konulu araştırmada ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri ve bu becerilerin ebeveyn-çocuk ilişkisi yönünden etkilenip etkilenmemesi aynı zamanda konunun çeşitli demografik parametreler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın evren ve örneklemini, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Küçükçekmece ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet okul öncesi eğitim kurumları oluşturmaktadır. İlişkisel tarama modelinde yürütülen araştırmanın veri toplama aşamasında; çocukların ailelerinden demografik bilgilerin alınması amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerini ölçmek amacıyla “Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği ve bu beceriyi ebeveyn çocuk ilişkisi yönünden inceleyebilmek amacıyla “Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucuna göre ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşma incelendiğinde anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre olumlu sosyal problem çözme becerisi üst düzey olanların orta olanlara göre ebeveyn-çocuk ilişkisinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisine ilişkin anne olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı ve baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Baba yaşına göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelendiğinde, baba yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Ancak baba yaşı düzeyleri arasında baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Baba mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelendiğinde baba meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ancak baba

meslek düzeyleri arasında babanın olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Hangi meslek düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti incelendiğinde, baba meslek düzeyi memur olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi ortalama puanının, esnaflara, işçilere ve hizmet sektöründe çalışanlara göre daha yüksek olduğu yani, babasının mesleği memur olanların ebeveyn çocuk ilişkisinde olumlu tutumunun babası esnaf, işçi ve hizmet sektöründe olanlara göre daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

48-72 aylık çocukların demografik bilgileri ile Sosyal Problem Çözme Becerileri arasındaki farklılaşma incelenmiştir. Buna göre yalnızca baba eğitim durumu düzeyleri ile Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğrenim durumu ortaöğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi alt düzeyde iken, eğitim durumu yükseköğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi orta düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: 48-72 Aylık Çocuklar, Sosyal Beceriler, Sosyal Problem Çözme, Ebeveyn-Çocuk, Aile.

SUMMARY

In the research titled "Examining the Differentiation of the Parent-Child Relationship between the social problem-solving skills of 48-72 month old children", it is aimed to examine the parent-child relationship in terms of various demographic parameters as well as whether the parent-child relationship is affected by the social problem-solving skills of 48-72 month old children and whether these skills are affected by the parent-child relationship. The universe and sample of the study consists of private and state pre-school education institutions affiliated to the Ministry of National Education in Küçükçekmece district of Istanbul in the 2021-2022 academic year. In the data collection phase of the research carried out in the relational screening model; In order to obtain demographic information from the families of the children, the "Personal Information Form", the "Social Problem Solving Skills Scale" was used to measure the social problem solving skills of children aged 48-72 months and the "Parent-Child Relationship Scale" was used to examine this skill in terms of the parent-child relationship.

According to the results of the study, when the differentiation between the social problem-solving skills of 48-72 months old children of the parent-child relationship was examined, it was found that there was a significant difference between the groups in terms of the mother-positive parent-child relationship score. Accordingly, it was determined that the scores of those with high levels of positive social problem-solving skills from the parent-child relationship were higher than those who had a high level of medium ones. There was no significant difference in terms of mother-negative parent-child relationship score, father positive parent-child relationship score and father-negative parent-child relationship scores related to the effect of 48-72 month old children on social problem-solving skills. When the scores obtained from the Parent-Child Relationship Scale according to the age of the father were examined, it was found that there was no significant relationship between the mother positive parent-child relationship score, the mother negative parent-child relationship score, and the father negative parent-child relationship score between the father age levels. However, it was found that there was a significant difference between the father's age levels in terms of father-positive parent-child relationship scores. When the scores obtained from the Parent-Child Relationship Scale according to the

father's profession were examined, it was determined that there was no significant relationship between the mother positive parent-child relationship score, the mother negative parent-child relationship score, and the father-negative parent-child relationship score between the father occupational levels, but a significant difference was found between the father occupational levels in terms of the father's positive parent-child relationship score. When it is examined to determine which occupational levels there is a significant difference between them, it can be said that the average score of the positive parent-child relationship of those who are civil servants of the father's profession level is higher than those who work in the tradesmen, workers and service sector, that is, the positive attitude of those whose father's profession is civil servant in the parent-child relationship is higher than those whose father is in the tradesmen, workers and service sectors.

The differentiation between the demographic information of 48-72 month old children and Social Problem Solving Skills was examined. Accordingly, it was found that there was a significant relationship between only father's education level and their level of influence on Social Problem Solving Skills. Accordingly, it is observed that the level of influence on Social Problem Solving Skills of those whose education status is secondary education is at a low level, while the level of influence on Social Problem Solving Skills of those with higher education status is at a medium level.

Keywords: 48-72 Month Old Children, Social Skills, Social Problem Solving, Parent-Child, Family.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EBEVEYN-ÇOCUK

1.1 Aile Tanımı	5
1.2. Ebeveyn Tutumları.....	6
1.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	7
1.2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu	7
1.2.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	7
1.2.4. İhmalkâr Anne Baba Tutumu.....	8
1.2.5. Aşırı Koruyucu-Müdahaleci Anne Baba Tutumu	8
1.2.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu	8
1.3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	9

İKİNCİ BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ

2.1. Çocukluğun Tanımı ve Tarihçesi.....	12
2.2. Erken Çocukluk Dönemi Motor Gelişim Özellikleri	13
2.3. Erken Çocukluk Dönemi Dil Gelişim Özellikleri.....	14
2.4. Erken Çocukluk Dönemi Bilişsel Gelişim Özellikleri	15
2.5. Erken Çocukluk Dönemi Sosyal Duygusal Gelişim Özellikleri	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL GELİŞİM

3.1. Sosyal Gelişimin Tanımı.....	19
3.2. Sosyal Gelişimin Amacı ve Önemi	20
3.3. Sosyal Gelişimle İlgili Temel Kavramlar	21
3.4. Benlik.....	22
3.5. Kişilik.....	23
3.6. Sosyalleşme.....	23

3.7. Sosyalleştirme	24
3.8. Sosyal Olgunluk.....	24
3.9. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Gelişimi Açıklayan Kuramlar	24
3.9.1. Psikanalitik Kuram.....	24
3.9.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	26
3.9.3.Sosyokültürel Kuram	27
3.9.4.Ekolojik Kuram.....	28
3.10. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Gelişim.....	30
3.11. Sosyal Gelişimi Etkileyen Faktörler	32
3.11.1. Aile.....	32
3.11.2. Arkadaşlar	32
3.11.3. Okul.....	32
3.12. Sosyal Beceri	33
3.13.Sosyal Problem Çözme Becerisi.....	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

4.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi İle İlgili Araştırmalar	37
4.1.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	37
4.1.2. Uluslararası Yayınlar	37
4.2. Sosyal Problem Çözme Becerisi İle İlgili Araştırmalar	38
4.2.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	38
4.2.2. Uluslararası Yayınlar	41

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Modeli	44
5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	44
5.3. Veri Toplama Araçları	46
5.3.1. Kişisel Bilgi Formu	46
5.3.2. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği.....	46
5.3.3. Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği.....	47
5.4. Verilerin Analizi	47
BULGULAR.....	49
TARTIŞMA.....	64
SONUÇ VE ÖNERİ.....	73
KAYNAKÇA.....	79
EKLER	90

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler	44
Tablo 2. Araştırmada kullanılan Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler	49
Tablo 3. Tablo.Araştırmaya katılan48-72 aylık çocukların Sosyal Problem Çözme Ölçeği değerlendirme kriterleri	50
Tablo 4. Ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinde farklılaşmanın incelenmesi	50
Tablo 5. Cinsiyet değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	51
Tablo 6. Kardeş sayısı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	52
Tablo 7. Anne yaşı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	53
Tablo 8. Baba yaşı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	54
Tablo 9. Annenin öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	55
Tablo 10. Babanın öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	56
Tablo 11. Anne çalışma durumu değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	57
Tablo 12. Baba çalışma durumu değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	58
Tablo 13. Aile gelir durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	58
Tablo 14. Annenin mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	59
Tablo 15. Babanın mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi	60
Tablo 16. 48-72 aylık çocukların demografik bilgileri ile Sosyal Problem Çözme Becerileri arasındaki farklılaşmanın incelenmesi	61

EKLER LİSTESİ

EK-A: Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği

EK-B: Etik Kurul Onay Formu

EK-C: Kişisel Bilgi Formu

EK-Ç: Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği

ÖNSÖZ

Meslek hayatım boyunca öğrendiğim bilgi ve edinmiş olduğum deneyimler çocukluk döneminde ebeveynlerimizle kurmuş olduğumuz ilişkilerin yaşamımızın büyük bir kısmını önemli derecede etkileyecek olmasıydı. Sosyal problem çözme becerisi de bu ilişkinin bir parçasıydı. Çalışma konumu seçmemde çocuklar ve aileleri için mühim bir konu olması ve bu konu üzerinde daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliğine dair düşüncelerim etkili oldu.

Yoğun iş yaşamımla birlikte yürüttüğüm tez yazım sürecimin bir araya gelmesi bu süreçteki zorluklar karşısında zaman zaman düşen motivasyonumu arttıran, her durumda desteğini üzerimde hissettiğim, öğrencisi olmaktan büyük onur duyduğum, çocuk gelişimi bilim dalının Türkiye’deki duayen akademisyeni Saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Meziyet ARI’ya,

Eğitim yolculuğumda beni ikinci yüksek lisans için yüreklendiren, tez sürecimde izinler konusunda bana yol gösteren, tatlı dili ve güler yüzüyle her an yanımda hissettiğim, tanışmaktan büyük şans duyduğum değerli Bahar YAZGAN’a

Lisans öğrenim sürecimden bu yana her zaman desteğini hissettiğim, zorluklarla baş etme sürecinde birlikte hareket ettiğim değerli yol arkadaşım Ayşenur GÖLGE’ye,

İhtiyacım olan her anımda bana koşulsuz destek olan değerli Emre ŞENGÜR’e

Eğitim hayatım boyunca her koşulda fedakârlık gösteren, fırsat sunan bu süreçte çok az zaman ayırmama rağmen desteklerini her zaman yanımda hissettiğim canım annem ve canım babama, biricik yeğenlerime, canımın içi ablam ve biricik kardeşime sabır ve anlayışları için teşekkür ederim.

Şeyda AKKUŞ

GİRİŞ

İnsan, dünyaya gelişi ile birlikte varlığını sürdürmesi için bir başka canlının varlığına ihtiyaç duyar. Bu durum ilerleyen yıllarla birlikte etkileşime ve iletişime ihtiyaç duyması ile devam eder. Sosyalleşme süreci diyebileceğimiz etkileşim ve iletişim süreci birçok becerinin kazanılmasında kritik öneme sahiptir. Karşılaşılan problemlerle nasıl baş edileceği de sosyalleşme süreci içerisinde kazanılır. Başta ebeveyn ilişkisi olmak üzere; aile ve akran ilişkileri sosyalleşme sürecinin ve beceri kazanımının temelidir. Ebeveyn ve akran ilişkileri ile çocuk karşılaşılan problemlerin nasıl çözülebileceğine dair bir örnek deneyimler ve deneyimini uygulama fırsatı yakalar (Gülay & Akman, 2009; Paswan, Sanjeev, & Bansal, 2014; Demircioğlu, 2017).

Çocuğun başta annesi olmak üzere ailesiyle kurduğu bağ hayata tutunma ve hayatını devam ettirmede kritik bir role sahiptir. Çocuğun annesi ile kurulan ilk bağ ve devamında ebeveyn ilişkileri yaşamının bütününe etkileyecek bir süreçtir. Aile içindeki dinamikler kurulacak bağ ve ilişkinin yapısını belirleyecektir. Aile ile iletişimin olumlu veya olumsuz doğası çocuğun kişilik yapılanması ve ilişki örgütlenmesi için temel oluşturacaktır (Dereli, 2017).

Çocuğun anne karnına düşmesiyle fiziksel ve psikolojik olarak en yakın olduğu canlı annesi olur ve bu durum doğum ile yeni bir ortama taşınır. Çocuk için annesi dünyada ilk karşılaştığı temel nesnesi haline gelmektedir. (Saygı, 2017).

Doğum ile birlikte bebek için bildik, tanıdık ve hayatını devam ettirmesi için gerekli yaşamsal koşulların sağlandığı anne karnından belirsiz bir ortam olan ve ihtiyaçlarının yeniden sağlanması gereken yeni bir ortama geliş yapar. Doğum ile birlikte bebek hayatta kalmak ve hayatını sürdürmek için başta temel fiziksel ihtiyaçlar olmak üzere psikolojik ihtiyaçlara sahiptir. Başlangıç itibarıyla ebeveynlerinin problem çözme becerisine muhtaç olan bebek, gelişim süreciyle birlikte fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını kapsayan sosyal problem çözme becerisini kazanmaya başlar (Yavuzer, 2010'dan Akt. Saygı, 2017).

Bu noktada çocuğun, yaşına ve gelişim basamağına dikkat edilmek koşuluyla sosyal problem çözme becerisinin kazanması desteklenmelidir. Mevcut beceri, başta ebeveynler olmak üzere çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevrenin kazandırabileceği bir süreçtir. Öğrenilen beceri ise sadece içinde bulunulan gelişim basamağını değil gelecek yaşlar ve gelişim basamakları için de bir temel ve öncül oluşturur. (Anlıak & Dinçer, 2005; D'Zurilla, Maydeu Olivares, & Kant, 1998).

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi, ebeveynin çocuğuna olan tek taraflı etkisinden ziyade karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği ve dönüştürdüğü bir süreç olarak görmek gerekir. Erken gelişim döneminde ise karşılıklı etkiye rağmen; ebeveynin çocuğun fiziksel ve psikolojik bakımdan sorumlu olduğunu, çocuğun ise mevcut bakıma muhtaç olduğunu unutmamak gerekir (Maccoby, 2002'den Akt. Işıkoğlu Erdoğan ve diğerleri, 2017).

Aile ile kurulan etkileşim ve sosyalleşme süreci özellikle ilk beş yılda çocuğun yaşamında kritik bir role sahiptir. Kurulan bağ, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve etkileşimin geri dönüşlere göre yeniden şekillenmesi çocuğun kişilik örgütlenmesinde belirleyici bir role sahip olacaktır. Yaşanılan olumsuz ve travmatik tecrübeler ise gelecek adına risk faktörü oluşturacaktır (Yavuzer, 2010'dan Akt. Dereli, Dereli, 2017).

Ebeveynlerle kurulan ilk ilişkiler çocuğun başta akran ilişkileri olmak üzere sosyalleşme sürecinde uyum kapasitesini şekillendirecektir. Kurulan ilk ilişkiler ve ilişki kalitesi ergenlik ve yaşamın ilerleyen yılları için zemin oluşturmaktadır. Ebeveyn çocuk ilişkisi; bireyin yaşamının ileriki yıllarında benlik saygısı, problem çözme kapasitesi, ruhsal sağlığı, madde kötüye kullanım süreci gibi birçok değişken üzerinde etkiye sahip olmaktadır (Dereli, 2017).

Ebeveynler ve çevre beceri öğreniminde önemli bir paya sahiptir. Akranlar ise çocuklar için çevrelerindeki önemli öğrenim noktalarıdır. Ancak başkaları ile gelişen sosyalleşme sürecinde kazanılan sosyal problem çözme becerisi, akran iletişimiyle karşılaşılacak problemlerle deneyimlenebilir hale gelmektedir. Bu noktada yaşamın erken dönemi ile başlayan ve ebeveyn ile akran sosyalleşme süreçleri içerisinde kazanılan sosyal problem çözme becerisinin gelişimsel olarak ilerleyen zaman dilimlerini etkilediği ve gelecek için zemin oluşturduğu görülmektedir (Nelson-Le Gall, 1981'den Akt. Bozkurt, Yükçü, Demircioğlu, 2017).

Piaget'e göre bebeklerin duyuları aracılığıyla keşif yaptığı ve doğumdan iki yaşa kadar olan dönemi kapsayan Duyusal Motor Dönem'de sosyal problem çözme becerisinin temeli atılmaktadır. Duyusal Motor Dönemi'nde bebekler deneme yanılma yoluyla ilk temel problemlerine çözüm bulmaya çalışırlar ve bu durum özellikle on ikinci ayın tamamlandığı aşamada ön plana çıkar. On sekiz ve yirmi dördüncü aylar itibariyle bebek, deneyimleme yoluyla çözdüğü problemleri gelişen zihinsel fonksiyonları ile çözmeye başlar. Söz gelimi kapı açmak için deneme yanılma yapan bir çocuğun sandalyeyi devirmesi bu aşamada ön görerek sandalyeyi yoldan kaldırması halini alabilmektedir (San Bayhan & Artan, 2004'den Akt. Bozkurt, Yükçü, Demircioğlu, 2017).

Sosyal problem çözme becerisi kazanan çocuklar; problem karşısında çözüme odaklanan ve duygularını yönetebilen bir duruş kazanırlar. Böylece dürtüsellik, agresiflik ve sabırsızlık gibi sosyal uyumu bozan duygular daha az yaşanır. Akran ilişkileri olumlu anlamda ilerleme gösterir ve akranları tarafından sevilen kişiler olarak ön plana çıkarlar (Rooney, Poe, Drescher & Frantz, 1993). Karşılaşılan problemlerde sosyal problem çözme becerisine sahip olan ve uygulayabilen çocukların deneyimledikleri öz güven duygusu yükselir, akran ilişkileri destekleyici ve onaylayıcı olur (Gesten, Flores de Apodaca, Rains, & Weissberg 1979'dan Akt. Bozkurt, Yükçü, Demircioğlu, 2017).

Buna karşın sosyal problem çözme becerisi düşük olan çocuklar ise buldukları aile, akran ve okul ortamlarında uyumsuzluk, red ve izolasyon süreçleri ile karşılaşma ihtimali yaşarlar. Sosyalleşmenin temelini oluşturan aile, çocuk için sosyal problem çözme becerisinin ilk deneyimlendiği yerdir. Yaşanılan olumlu ve öğretici örnekler çocuk için rol model oluşturacaktır ve akran etkileşimleri için deneyimlenmek üzere çocuğun bilişsel beceri deposunda yerini alacaktır (Yavuzer, 1995; Ömeroğlu, 2013).

Kasik'e göre sosyalleşme süreci içerisinde kazanılan sosyal problem çözme becerisinin öğrenimini etkileyen önemli bir faktör ailenin yapısı ve bireyin aile içindeki konumudur (Bozkurt Yükçü, Demircioğlu, 2017). Çocuğun aile içindeki yeri ve yapısını ise, ebeveynlerin çocukla olan iletişimi belirlemektedir. Ebeveynlerin; çocuklarının fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılaması, yeterli ilgiyi sunması, açık iletişime sahip olması, geri dönütlerle iletişimi döngüsel bir şekilde karşılaşılan problemlerde çözüm sağlayıcı olarak devam ettirmesi belirleyici olacaktır (Yavuzer, 2015).

Etkileşim ve iletişim karşılıklı isteklerin sürekli yeniden değerlendirilip uzlaştırılmaya çalışıldığı bir süreçtir. Çocuk için en başta ebeveynleri ile kurduğu ilişki; ilişkilerin içinde çözülmesi gereken istek, engellenme ve iletişim zorunluluklarının çocuk için tanışıldığı ilk yerlerdir (Kochanska & diğ., 2008; Santrock, 2015).

Ebeveynlerin, çocuklarının bakımlarını fiziksel ve psikolojik yönleriyle sağlamaları gerekmektedir. Etkin etkileşim ile kurulacak ilişki çocuk için ihtiyaçlarının sağlandığı ve kendi karşılaştığı problemleri çözebilir hale gelmesinin önünü açacaktır (Kochanska & diğ.; Santrock, 2015).

Erken çocukluk dönemi ile birlikte sosyalleşme aşamasında elde edilen sosyal problem çözme becerisi yaşamın ilerleyen sürecinde uyum becerisi için bir ipucu niteliğindedir. Sosyal problem çözme becerisi elde eden çocuklar, ilerleyen senelerde sosyal problemler karşısında çok az stres seviyesine sahip olup, daha fazla uyum becerisi göstermekte zorluk çekmeyecektir. Böylece dürtüsellik durumu yerine yerini soğukkanlı ve çözümcül bir tutuma bırakacaktır (Dodge, Pettit & Bates, 1994; Webster-Stratton ve Lindsey, 1999).

BİRİNCİ BÖLÜM

EBEVEYN-ÇOCUK

1.1 Aile Tanımı

Evlilik beraberliğinin içinde ebeveyn, çocuk ve kardeşler aynı zamanda aralarında kan bağı olan kişilerin oluşturmuş olduğu toplumun en küçük unsuru aile olarak ifade edilmektedir (Schaffer, 2004). Aile kelimesi duygu, düşünce, değer, beklenti, ortak amaç, esas, karar gibi öğeleri paylaşan bireyler için de kullanılmaktadır (Bredekamp, 2015).

Aile içinde olduğu çevrenin toplumsal ve doğal özelliklerinden etkilenen bir yapıdır. Bu özelliğin etkeni dolayısıyla oluşan kültür yapısıyla renk ve biçim kazanmaktadır. Aile yapısı gereği yetişen kuşaklara kazandığı kültürü aktarır böylelikle aile kavramı toplumun devamlılığını sağlamaktadır (Yavuzer, Köknel, Kulaksızoğlu, Ayhan, Dodurgalı & Ekşi, 2013).

Toplumsal yapının belkemiği ailedir. Aile yapısı olmadan insan topluluğunun yaşamını nasıl sürdürebileceğini hayal etmek oldukça güçtür. Aile evrensel bir kurum anlayışıyla toplumun kaçınılmaz bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Ancak toplum açısından bu kadar elzem olan ve günlük hayatta sıklıkla duyulan aile kavramının tanımını yapmak bu kadar basit değildir. Günümüzde aile kavramı çoğunlukla “ebeveyn ve çocuklardan meydana gelen bir yapı” olarak tanımlanabilmektedir. Oysaki bu yorum evrensel olarak “aile”yi değil, ailenin yalnızca bir kısmı olan “küçük aileyi”yi tanımlamaktadır (Canatan, 2016).

Evrensel kurum olarak tanımlanan aile kavramının, evrensel tanımlamasının yapılmasını güçleştiren temel olarak iki unsur vardır. Bunlardan biri, aile yapısının dünya üzerindeki değişen türleridir. Aile kavramı toplumdan topluma, aynı zamanda toplumun değişik bölgelerinde değişen özellikler göstermektedir. Aslında hangi tür birlikteliklerin aile kavramı olarak tanımlandığı tartışmalı bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu değişkenliği göz ardı ederek yapılan her bir tanımın gerçekçi olmayacağı düşünülmektedir. Aile tanımını güçleştiren ikinci faktör ise aile yapısının tarihsel olarak sürekli değişim içinde olmasıdır. Tarihsel boyutta toplum değişikliklere

maruz kalmıştır. Aile de hem yapısal hem ailenin işleyişi anlamında büyük değişimler göstermektedir (Canatan, 2016; Çağan,2016).

Erkan'a göre (2010) aile, Anne baba ve çocuklar arasındaki ilişkiler ve etkileşim nedeniyle sosyal bir grup; sosyal ve ekonomik açıdan bir ekip; sosyal hayatın içinde yer alan bir örgüt; üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması için belirli kalıp yaklaşımları olan sosyal bir kurumdur (Tepeli, 2018)

1.2. Ebeveyn Tutumları

Çocuklar için yaşamın ilk yılları oldukça önemli ve etkili bir zaman dilimidir. Etkili olmasının kaynağı ise içinde bulunduğu yaşamı temsil eden ebeveynlerin çocuk üzerindeki takındığı tutum ve davranışlarıdır. Çocuğun içinde büyüdüğü ortamdaki kişilerle olan ilişkileri, çevresindeki insanlara ve dolayısıyla hayata karşı göstereceği tavır ve tutumun belirleyici noktası olmaktadır (Yörükoğlu, 2004).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecinde kullandıkları yöntem ile iletişim tarzı çocuğun psiko-sosyal gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Çocuğun yetişkinlik döneminde uyumlu, dengeli, kaygılı gibi farklı kişilik özelliklerinde hangisine sahip olabileceğine anne babanın sergilediği tutumlar büyük oranda karar vermektedir. (Kuzgun, 1999). Anne baba tutumu özetle ebeveynlerin çocukla kurdukları iletişim ve çocuğa karşı olan davranışlar sürecidir (Yılmaz, 2000'den Akt. Koç,2021).

Ebeveynler çocuklarının ileriki yaşantılarında nasıl kişilik geliştireceklerine, ahlaki değerlere, bilgi birikimine ve davranışsal standartlara sahip olacaklarına ilişkin gizli ve açık idealleri vardır. Ebeveynler çocuklarını bu amaca yöneltmek için farklı yöntemler denerler. Çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynlerin benimsediği, uyguladığı farklı tutum davranış ve yöntemler mevcuttur. Dolayısıyla ebeveynlerin uyguladığı bu yöntemler farklı çocuk yetiştirme tutumlarını meydana getirmektedir (Bredenkamp, 2017; Mussen, 1984'den Akt. Karabulut Demir,2007).

Çocuklar açısından ebeveyn tutumlarının sonuçları gelişim psikolojisinin tutulan bir alanı olan toplumsallaşmanın gerekli bir konusu olmaktadır. Zaman içerisinde toplumsallaşma popülaritesini kaybetse de, ebeveyn yaklaşım, tutum ve bunların doğurgularından olan, aile içindeki ortamın çocuklar üzerindeki etkisi gündelik halini korumaktadır (Hortaçsu, 2003'ten Akt. Taki Yılmaz, Kesici, 2014; .Bingham, 2016).

Çocuk yetiştirme sürecinde annenin çocuk yetiştirme tutumu kadar babanın da bu süreçteki tutumunun mühim olduğu ifade edilmektedir. Türk toplumunda ise

çocuğun bakım süreci annenin sorumluluğunda olduğu ifade edilmektedir. Çocukla geçirilen zamanın ve kurulan iletişimin annenin babadan daha fazla katkısının olduğu belirtilmektedir (Yavuzer, 2003).

1.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Demokratik ebeveyn tutumunda anne-baba çocuğa karşı koşulsuz sevgi ve ilgi duyma halindedir. Çocuğun saygı gördüğü, fikirlerine değer verildiği, çocuğun karar vermesine ve bu kararların sorumluluğunu üstlenmesine olanak tanımaktadır. Demokratik ebeveyn tutumunda çocuğun bağımsız bir benlik geliştirebilmesi için çocuğa iyi bir rehber olmaktadır. Ebeveyn çocuğu cezalandırmak yerine sorunları tartışır ve kuralların sebeplerini açıklamaktadır (Bilal, 1984'den Akt. Tuzgöl, 1998; Hoffman, 2000).

1.2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter ebeveyn tutumunda anne baba sert bir disiplin algılayışına sahip olmaktadır. Çocuklar otoriter ebeveyn tutumunda duygusal anlamda desteğin ve alakanın yetersiz olduğu bir aile ortamında yetişmektedirler. Çocuktan yalnızca sorgulamadan kurala uyması beklenmektedir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010'dan Akt. Sak, Şahin Sak Atlı, Şahin, 2015; Karakuş, 2017).

Ebeveynler çoğunlukla bir standart kurala, dini anlayışa veya güçlü bir otoriteye göre çocuklarını yetiştirmeye çalışırlar (Baumrind, 1966; Sak & diğ. ,2015). Otoriter anlayış ile büyüyen çocuklarda düşük özsaygı ile yüksek kaygı düzeylerinin olduğu genellikle alıştırma problemi yaşadıkları ifade edilmektedir (Hart, Newell & Olsen, 2003; Sümer, Gündoğdu Aktürk & Helvacı, 2010; Sak & diğ. ,2015).

1.2.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

“Aşırı hoşgörülü” veya “direktifsiz” şekilde de ifade edilmektedir. Bu tutumda ebeveynler çocuklarından olgun davranışlar beklentisi içinde olmazlar. Aynı zamanda ebeveynler hiçbir zaman çocuklarıyla karşı karşıya kalmak istemezler (Seven, 2011).

Ebeveynler çocuklarına karşı herhangi bir denetim kurmamanın yanında bir disiplin girişiminde de bulunmazlar. Çocuğun olumsuz davranışlarında herhangi bir yaptırım ile karşılaştırmadığı gibi çocuğun olumlu anlamdaki davranışlarında da tepkisiz kalabilmektedir. Bu nedenle, çocuk karşılaştığı bu tutum karşısında, hangi

davranışın istenmeyen davranış olduğunu, doğru ve yanlış davranışın ayırt edilmesinde zorluk yaşayabilmektedir (Karakuş, 2017).

1.2.4. İhmalkâr Anne Baba Tutumu

İhmalkâr tutuma sahip ebeveynler çocuklarının yaşantısıyla ilgili değişkenler konusunda ilgi ve yaklaşım konusunda kayıtsız kalırlar (Karaca, Kaya & Can-Yaşar, 2019).

İhmalkâr anne babalar çocukların davranışlarına karşı ilgili değildir aynı zamanda katı kontrolleri yoktur. Bu tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte az zaman geçirmektedir. Çocukların istek ve ihtiyaçlarına karşı umursamaz bir tutum sergilerler. Ebeveynlerin izin verici yaklaşımları dolayısıyla çocuklara karşı uzak durma beklentileri vardır. Bu tutum içinde olan ebeveynlerin çocuklarına karşı sevgi ve ilgi gösterme halinde bulunmamaktadır (Aydın, 2008; Yavuzer, 2016'dan Akt. İnanç ve diğerleri, 2017).

1.2.5. Aşırı Koruyucu-Müdahaleci Anne Baba Tutumu

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu sağlıklı bir ebeveyn tutumu olarak ifade edilmektedir. Bu ebeveyn tutumunda ebeveyn çocuğa çok fazla özen göstermektedir, bunun yanında çocuk ebeveyn tarafından çok fazla kontrol altındadır (Sönmez, 2019).

Aşırı koruyucu tutum ile çocuk yetiştiren ebeveynler aşırıya kaçan kontrolcü yaklaşım, ilgi ve özen halinde bulunarak çocuğun tüm ihtiyacını karşılarlar, çocuğun bütün hareket ve ilişkilerine sınırlamalar yapmaktadırlar (Cüceloğlu, 2005'den Akt. İnanç ve diğerleri, 2017; Aşık- Öztürk, 2018).

1.2.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu

Bu tutumda anne babalar çocuklarının herhangi davranışına müdahalede bulunmazlar. Bu tutumda çocuk yetiştiren ebeveynlerin çocuklarıyla zayıf ilişkiler kurmaktadır. Ebeveyn çocuğuna karşı çoğu zaman ilgi ve sevgi halindeyken kimi zaman sorumsuz tutum içinde olabilmektedir. Bu yüzden ebeveyn çocuğuyla bazı durumlarda güçlü bazı durumlarda ise zayıf bir ilişki halindedir. Tutarsız ebeveyn tutumuna sahip ailede büyüyen çocuklar; kural, sınır ve otorite kavramlarından uzak oldukları için uyum ve denetim konularında sorun yaşarlar (Sendil, 2003'den Akt. Bilge, 2021).

Tutarsız, kararsız tutum, çocuk yetiştirme sürecinde sık karşılaşılır ve çocukların gelişim sürecini olumsuz etkiler. Kararsız tutumun kaynağı, ebeveynin fikir ayrılıklarından kaynaklanabileceği gibi ebeveyn tavır değişikliklerinden de etkilenebilir. Bu noktada her ebeveynin kararsız tutum olarak nitelendirilebilecek davranış biçimleri olabilir. Çocuk ise ilerleyen süreçte ebeveyninin kararsız tutumunu model alarak hayatını devam ettirebilir (Bilge, 2021).

1.3. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Bebeğin doğduğu ilk yıllardan itibaren kurulan ilişkiler hem bebeğin yaşamını sürdürebilmesini, sağlıklı gelişimini hem de dolaylı olarak çeşidin ve genlerin kuşaklara aktarılmasını sağlamaktadır (Hortaçsu, 2002; Akgün & Yeşilyaprak, 2010).

Sosyal davranışların temeli bebeklik döneminin ilk zamanlarına kadar uzanmaktadır. Bebekler yaşamın ilk yıllarında sosyal teması anne ile kurmaktadır. Bebeğin ihtiyaçlarının anne tarafından karşılanma biçimi sosyal gelişimi büyük oranda etkilemektedir. Özellikle sıfır-bir yaş döneminde bebeğin temel ihtiyacı önemli bir şekilde güven duygusu olmaktadır. Bebek güven ihtiyacını karşılamak için anneye dokunmak, onun varlığını aynı zamanda sıcaklığını hissetmek ister. Bebek varlığını sürdürmek için anneye ihtiyaç duymaktadır, bu bebeğin ilk sosyal ilişkisi olmaktadır. Kurulan ilk sosyal ilişkinin sağlıklı olması bebek için yaşamda başkalarıyla da olumlu ilişkiler oluşturmaya zemin hazırlamaktadır (Ainsworth, 2000; Kaytez, 2018).

Bebek doğduğu ilk zamanlarda anneyi ayrı bir birey yerine, kendisinin bir parçası olarak algılamaktadır. Bebek için beslenme ihtiyacını karşılayan anne organı onun için ayrı bir organ olmamaktadır (Kayılı, 2018). Anne baba çocuk arasındaki bağların sağlıklı kurulabilmesi için öncelikle ebeveynlerin birbiriyle kurduğu ilişkinin sağlıklı olması gereklidir. Ebeveynlerin birbiriyle kurduğu iletişim çocukla olan iletişim kalitesini de etkilemektedir. Ebeveynlerin birbiriyle olan samimi ve sağlıklı ilişkisi çocukları ile olan ilişkilerine de yansıtacaktır dolayısıyla çocukları ile olan ilişkilerinde de olumlu yönde tutum ve davranış geliştirmelerinde önemli bir şekilde rol oynamaktadır (Dönmezer, 1999'dan Akt. Çağdaş, 2015).

Ebeveynlerin çocukla kurduğu ilişki çocukların içinde yaşadığı sosyal ortama adaptasyon sağlamasında aynı zamanda sağlıklı bir kişilik gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Olumsuz anlamda tutum ve davranış içinde bulunan bireylerin geçmişteki hikâyelerine bakıldığında yapılan araştırmalar ebeveyn çocuk ilişkilerinin

sağlıksız davranış örüntülerinin oluşmasında önemli bir rolü olduğunu göstermektedir (Çağdaş, 2015).

Erken çocukluk döneminde babaların çocuklarıyla ilgilenmesi, anaokulunda veya kreşte çocukların daha az davranış problemi göstermesine neden olmuştur (Doğan, 2017). Çocuklarıyla ilgilenme ve ilgi gösterme konusunda anne ve babalar birbirinden farklılık göstermektedirler. Çoğunlukla anneler erken çocukluk dönemindeki çocukların bakımlarıyla ilgilenirken babalar bu durumda çocuklarıyla spor aktiviteleri veya oyun içinde buldukları ifade edilmektedir. Baba çocuk arasında yapılan bu aktiviteler güvenli bağlanma kurulması adına temel oluşturan aktiviteler olmaktadır (Bowey,1995'ten Akt. Öngider, 2013).

Adler çocuğun yaşamının ilk beş yılında aile içindeki ilişkilerin, kişilik özelliklerinin oluşmasında büyük oranda önemli olduğunu ifade etmektedir. Adler'e göre çocuğun sosyalleşmesinde anne baba sevgisinin önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Bireyin sosyo-biyolojik mirasının annenin annenin bakımına emanet edildiğini belirtmiştir (Adler, 2005; Akgün & Yeşilyaprak, 2010).

Çocukta güven duygusunun oluşmasında ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını zamanında karşılayabilmesi ve aynı zamanda ilgili, sevgi ve şefkat barındıran duygular içinde yaklaşması gerekmektedir (Aktürk, 2015; Gözübüyük, Özbey, 2020).

Aile dendiğinde Anne ve baba akla gelse de doğum öncesi süreç ve doğum sonrası emzirmeyle birlikte bebek için ilk ve temel nesne annesi olur (Özkan, 2014; Gözübüyük & Özbey, 2020). Tarihsel seyir içerisinde anneler çocuk bakımını üstlenirken, babalar ise çocuk bakımı için ideal ortamın sağlanmasını temin etmekle sorumlu olmuşlardır.

Günümüzde ekonomik şartların sağlanmasında Anne ve baba sorumlu olmasına rağmen babaların günü çalışarak zamanlarının çoğunluğunu evin dışında geçirmeleri devam etmektedir. Bu nokta da ebeveyn çocuk ilişkisinde önemli olan konu geçirilen zamanın niceliğinden çok niteliğidir. Geçirilen kaliteli zamanlar çocuğun iyi bir ilişki kurmasına, öz güven geliştirmesine ve gelecekte kendi sorumluluğunu alabilir bireyler böylece de daha sağlıklı bir toplumun oluşmasına katkı sunacaktır (Ünüvar, 2008).

Çocukların babalarıyla ilişkisi sıcak ve içten olduğunda psikolojik anlamda okul hayatında daha başarılı oldukları ve uyumlu davranışlar içinde olduklarını daha az antisosyal davranışlar sergilediklerini aynı zamanda yaşam sürecinde akranlarıyla

pozitif yönde ilişkiler kurdukları ifade edilmektedir (Koçak, 2004; Tezel Şahin, Akıncı Coşgun, Aydın Kılıç, 2017).

Bu bağlamda çocukların babalarıyla geçirdiği zamanın kaliteli olması çocuk için büyük öneme sahiptir. Babaların çocuklarını içtenlikle dinlemesi, etkileşim içinde olmaları, etkinlikleriyle meşgul olmaları, çocukların yetişme sürecinde hayal güçlerinin geniş olmasına zeki ve yaratıcı çocuklar olmasına katkı sağlamaktadır (Dönmezer, 1999; Tezel Şahin & diğ. 2017).

İKİNCİ BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ

2.1. Çocukluğun Tanımı ve Tarihçesi

Kavramlar; kullanıldığı toplum ve zamana göre içeriği değişen yapılardır. Bulduğumuz toplumdaki ya da zamandan farklı bir topluma ya da zaman dilimine gidersek kavramların göreceliliği ile karşılaşmış oluruz. Kavramların göreceliliği; kavramın ne anlama geldiğinin kavramı kullananlara göre şekillenmesidir. Çocukluk kavramı da göreceli bir kavramdır. Bugünden baktığımızda her toplumda ya da her zaman diliminde çocukluğa dair benzer düşüncelerin olduğunu varsaysak da durum böyle değildir. Çocukluk kavramının göreceliliğini ön plana çıkaran düşünürlerden biri Aries'tir (Ariés, 1962).

Aries, çocukluğun tarihselliğine dikkat çekmiştir ve çocukluğun tarihsel, sosyolojik ve antropolojik açıdan incelenmesini savunmuştur. Aries, tarihsel seyirdeki çocukluk dönemi algılayışlarını sınıflandırmaya çalışmıştır. Aries, 16. yy'ı "şımartılma dönemi" olarak isimlendirir (Ariés, 1962). Bu dönemde çocukluk döneminin yetişkinlikten ayrı bir dönem olarak tanınmıştır. Çocukluk dönemine ilgi, masumiyet ve sevimlilik üzerinden ele alınmış böylece de çocukların hem el üstünde tutulmasına hem de şımartılmasına imkân verilmiştir.

18. yy'a kadar devam eden bu anlayış, ahlakçıların muhalif yaklaşımları nedeniyle değişime uğramıştır. "Ahlaki dönem" olarak isimlendirilen bu dönemde çocuk psikolojisinin de temeli atılmıştır. Aries gibi çocukluğun tarihselliğini inceleyen ve düşüncelerini daha da ileri götüren Mause ise içinde bulunduğumuz yüzyıla tarihi kıyaslama yoluna gitmiştir. Özellikle Orta Çağ döneminde çocuklara karşı hırçın tutumun, öldürülmenin, cinsel istismarın sıklığına vurgu yapmıştır. Pollock (1983) ve Hanawalt (1993), ise bu görüşlerin için elde yeterli kanıtın olmadığı görüşündedirler. Aynı zamanda olumsuz tarihsel kayıtların yanında çocukluk dönemine dair tarihsel olumlu kayıtlara da vurgu yapmışlardır. Ancak bu görüşün kabul görürlüğü az olmuş ve çocukluk kavramının tarihsel oluşu ve son bes yüzyılda daha fazla vurgulanır hale geldiği kabul edilir görüş halini almıştır. Benzer şekilde Corsaro (1997)'ya göre de çocukluk her toplum ve zaman diliminde kendini ortaya koyabilecek bir yol bulmuştur (Erdiler, 2015).

İnsan ve toplumu konu alan ilimlerin ortak iletişimi ve etkileşimi, artan bilgisi çocuklara olan ilginin artmasını sağlamıştır. Toplumda ve tarihsel sürecin her döneminde ebeveynin çocuk üzerinde hukuksal ve ekonomik açıdan denetim gücü mevcuttur, ancak bu güç, içinde olan döneme göre farklılık göstermektedir (Tan, 1989'den Akt. Sağlam, Aral, 2016).

İlk çağlarda çocuk üzerinde mutlak bir otorite yer almaktadır, mevcut olan bu anlayıştan 21. yüzyılda çocuğun merkezde olduğu aynı zamanda çocuğun bir birey olarak saygı duyulduğu bir anlayış yer almaktadır. Aristo'ya göre çocukluk dönemi insan yaşamı içinde felaket olarak tanımlanmaktadır. İnsan yaşamında tehlike oluşturabilecek her türlü zorluklar, hastalıklar ve kazalar çocukluk döneminde yaşanmaktadır. Aristo davranışlarında akli kullanmadığı için erdeme ulaşamayan çocuğun kendi haline bırakıldığı zaman mutsuzluk ve huzursuzluk ortaya çıkaracağını ifade etmiştir. Augustin ise çocukluğu günahkârlıkla nitelmiştir, annesinin göğsüne saldıran bebeğin bu davranışının günahkârlığın belirtisi olduğunu ifade etmektedir. Çocukların iyiliğe olan eğilimlerinin ise çocukların zayıflığının bir göstergesi olarak ifade etmektedir (Bumin, 1983).

2.2. Erken Çocukluk Dönemi Motor Gelişim Özellikleri

Çocuklar dünyaya gelmeden hareket gelişimine dair ihtiyaçlarını anne karnında yer tekme ve yer değiştirme hareket etmeye olan ihtiyacını ifade etmektedir. Çocuklar dünyaya geldikleri andan başlayarak birçok motor beceri kazanırlar. Bu beceriler; ellerini ve kollarını hareket ettirme, emikleme, bedenini kontrol etme, dönme, göğsünü kaldırma vb. hareketlerdir. Refleksif beceriler kaybolup zamanla yerini kontrollü hareketlere bırakırlar. Çocuğun doğum sürecinden iki yaşına kadar gözlemlenen ilkel hareketler, istemli hareketlerin ilk biçimidir. İlkel hareketler evresi, emikleme, bırakma, yakalama, uzanma, sürünme, yürüme gibi lokomotor becerileri içermektedir (Hendrick, 1992).

Çocuğun yaşamının ilk iki evresinde kazandığı beceriler, ilerideki evrelerde kazanacağı evrelerin temelini içermektedir. Bu beceriler esnasında çocuğun kontrolünün hareket odağında olduğu görülmektedir. İlkel hareketler döneminin ardından temel hareketler dönemi başlamaktadır. Yaşamın ikinci yılı ile yedi yaşına kadar olan dönem, temel hareketler dönemini kapsamaktadır. Bu dönem içinde

çocuklar; koşma, atlama, sıçrama, fırlatma, yakalama, sekme, topa ayağı ile vurma vb. beceriler kazanmaktadır (Montessori, 2016).

Okul öncesi dönem çocuğu için en iyi iletişim yolu hareket etmektedir. Bu dönemde çocuklar koşarlar, dans ederler, tırmanırılar, boyarlar, elleriyle yuvarlama ile kesme yaparlar, yetişkinleri taklit ederler. Bu dönemde çocuklar yaşamın içinde varlıklarını etkin bir biçimde göstermeye çalışırlar (Onur, 2005).

Temel hareket becerilerinin büyüme ve gelişme ile ilişkisi bulunmaktadır ancak bu becerilerin yaşa bağlı olarak doğal bir şekilde kazanılabileceğini düşünmemek gerekir. Çünkü temel hareket becerilerinin kazanılma sürecinde çocuğa sunulan fırsatlar önem kazanmaktadır (Şahin, 2015).

Motor gelişimciler çocukların yaşamlarının ilk 8 yılında, büyük kas becerilerinin büyük bir kısmının önemli derecede geliştiğini ifade etmektedirler. (Payne ve Isaacs 1999; Şahin,2015). Erken çocukluk dönemi itibariyle çocuklar ellerini, parmaklarını küçük kas motor beceriler yönünden koordineli kullanım halindedir. Bu dönemde çocukların kaslarının gelişimine yardımcı olabilecek araçlar oyun hamurları ve çamur malzemeleridir. Fırça, boya, resimler, karalama çalışmaları vb. etkinlikler kalem kâğıt kullanma becerisinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Kazanılması istenen küçük kas motor becerilerdeki koordinasyon çocukların özbakım becerilerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Winnicott, 1998).

Bu dönemdeki önemli beceriler arasında çizim becerileri küçük kas motor becerileri açısından önemlidir. 3-5 yaş arasında çocuklar kalem tutmayı öğrenirler. Bu dönem içinde farklı şekillerde kalem tutabilirler. Çocukların kalem tutma biçimi çizmek istediği şekile göre değişkenlik göstermektedir. Çocuklar kalem tutarken aslında kendileri için uygun tutuşun çabası içinde olmaktadır. 5 yaş olduğunda çocuklar yetişkin gibi kalem tutabilmektedirler, bu yaşta çizme ve yazma uygulaması içinde olurlar (Onur, 2005; Greer ve Lockman,1998'den Akt. Şahin, 2015).

2.3. Erken Çocukluk Dönemi Dil Gelişim Özellikleri

Gelişimsel sıralamanın genellikle paralel sürmesinin yanında, dil gelişiminin seyri, ailenin çocukla olan etkileşimi, genetik faktörler, çocuğun cinsiyeti, içinde bulunulan sosyal çevre vb etkenler ile bağlantılı olduğu önemli olmaktadır (Paul 1995'ten Akt. Akoğlu, 2015).

Bu dönemde dil gelişimiyle alakalı karışık yapıları çözme ve kullanma becerileri daha pratik hale gelmektedir. Kelimelerde yer alan ses birimlerin kullanımında doğruluğun arttığı görülmektedir. Anlam bilgisinde ve söz diziminde gözlenen gelişim, sözcük sırasına dayalı bir şekilde tahminlerde bulunma, soru eklerini daha sık ve uygun olarak kullanma ve yakın geçmişte yaşanan olayları uygun zaman eklerini kullanarak anlatma ile kendini göstermektedir. Bu dönemde sözcük sayısında önemli artış meydana gelmektedir. Bu dönemde çocukların ifade edici dilinde ortalama 1500-2200 sözcüğün yer aldığı belirtilmektedir (Otto, 2006). Bu dönemde benmerkezci konuşma aktif bir şekilde devam etmektedir. Oyunlarda ise dil daha canlı ve karışık bir şekilde kullanıldığı vurgulanmaktadır (Dönmez vd. 2000'den Akt. Akoğlu, 2015).

Biçim bilgisel özellikler incelendiğinde, bu yaş aralığındaki çocukların çoğunlukla en az üç, en fazla sekiz sözcükten oluşan cümleler kurdukları Türkçe konuşan çocuklarla yapılan çalışmaların sonucunda bulunmuştur. Kelime çeşitlerine göre incelendiğinde, isim sözcüklerin yanı sıra, eylem, zamir, zarf, bağlaç, sıfat ve ilgeçlerin doğru biçimde kullanılabildiği ifade edilmiştir. Kişi eklerinin hemen hepsinin uygun şekilde kullanılabildiği, zaman eklerinden ise en sık şimdiki zaman ekinin kullanıldığı, bunu sırasıyla –mişli geçmiş zaman, -dili geçmiş zaman ve gelecek zaman eklerinin izlediği bulunmaktadır. Bu dönemin en belirgin özelliklerinden birini birleşik, sıralı ve girişik cümlelerin kullanılması oluşturmaktadır. Bu dönemde cümlelerin anlam özelliklerinin gelişmeye aynı zamanda farklılaşmaya başladığı gözlenmektedir, yalın olumlu ve olumsuz açıdan anlam taşıyan cümlelerin yanı sıra soru cümlelerinin daha sık olarak kullanılmaya başlanmaktadır (Institut Canadien de la Santé Infantile, 2008). Ayrıca literatürde bu dönemde önceki dönemlere kıyasla, zıt anlamlı ve eş anlamlı kelimelerin ve karşılaştırma bildiren ifadelerin (daha kısa, daha uzun vb.) daha uygun biçimde kullanılabildiği belirtilmektedir (Audemard Bourdais, 2008; Gülerüz ve Baykoç Dönmez, 1992'den Akt. Akoğlu,2015).

2.4. Erken Çocukluk Dönemi Bilişsel Gelişim Özellikleri

Çocuklar dünyayı gördüğü gibi algılamaktadır. Bu dönemde çocuklar benmerkezcidir. Benmerkezcilik, bir şeyi başkasının baktığı perspektiften görmek veya başkasının düşüncelerini ihtiyaçlarını, anlayabilme konusunda yeterli olamama şeklinde ifade edilmektedir (Gander & Gardiner 1993; Özer & Özer, 2007).

Çocuklar var olan bu yetersizliklerinden dolayı hem akranlarıyla hem de yetişkinlerle olan etkileşimlerinde sorunlar yaşamaktadırlar. Kreşte öğretmenine ‘’aldı vermiyor’’ diyerek arkadaşını şikayet eden 2,5 yaş çocuğu, öğretmenin ‘’neyi,, kimin’’ aldığını bilmediğini düşünemez. Çünkü çocuk kendini öğretmenin yerine koyamaz. Bu dönemde çocuğun düşünce yapısına göre bildiği her şeyi karşısındaki de bilmektedir.

Çocuk bu aşamada, sözcük üretmeye başlamaktadır ve simge ile simgenin temsil ettiği obje arasındaki korelasyonu öğrenmeye başlamaktadır. Örneğin elma sözcüğünün (sembol) elmayı (nesne), bebek (sembol) sözcüğünün bebeği (nesne) temsil ettiğini öğrenir. Kelime ile obje arasındaki korelasyonu öğrenen çocuk karşısına çıkan taze dünyayı merak etmeye başlamaktadır (Cüceloğlu 1992; Özer & Özer, 2007).

Çocuk ifade ve simgelerin verdiği rahatlıktan yararlanarak oyun yaşamına yeni rahatlıklar getirmektedir. Bu süreçte çocuk sembolik oyun oynar. Kendini at, araba, asker gibi birçok şeyin yerine koyarak taklit ettiği şeyin anlamını bulmaya çalışır. Çocuklar oynadıkları oyun sürecinde sıklıkla akranlarının bakış açısını, ihtiyaçlarını ve hislerini dikkate almakta mecbur kalırlar. Böylelikle çocuk gerçek yaşama hazırlanır (Cüceloğlu 1992; Özer & Özer, 2007).

Bu evrede çocuklar çevresindeki objeleri kavramsal açıdan renklerine, şekillerine ve belirli bir şekilde duyuşal açıdan farklılıklarına göre gruplandırabilir. Çocuklar beş yaşına geldiğinde herhangi bir cisimi bağımsız bir cisim olacak şekilde değil de o cisimin tanımladığı sınıfın aracı olarak görmektedir (Cüceloğlu 1992'den Akt. Özer & Özer, 2007).

İşlem öncesi döneminde olan çocuğun düşünce sisteminin en belirgin özelliği yapaycılık (doğal olayları birinin yaptığına inanma) ve animizm (cansız varlıklara canlılık özelliği yükleme olarak iki kavram ile ifade edebiliriz (Gander & Gardiner 1993).

2.5. Erken Çocukluk Dönemi Sosyal Duyuşal Gelişim Özellikleri

Bireyler bir topluluğun veya grubun üyesi olarak çevresiyle etkileşim içinde olarak yaşamını devam ettirmektedir. Çocuk doğumdan itibaren ailesinin, aynı zamanda ailesinin içinde bulunduğu toplumun üyesi olmaktadır. Çocuk yaşam

içindeki kendi rollerini, değerlerini, içinde bulunduğu kültürün davranış şeklini zaman içinde benimsemektedir (Elias, 2003; Baran,2011'den Akt. Uçak, 2021).

Yaşamın ilk yıllarında çocuklar benmerkezci şekilde davranırlar aynı zamanda kâinatın merkezi olarak kendilerini görürler. Bu evrede çocukların oynunsüresi kısa sürebilir. Çocuk 3 yaşından başlayarak çevresindeki nesnelere varlığını kabul etmeye başlamaktadır. Bu dönem içinde çevresiyle sahip olduğu eşyaları paylaşmaya başlamaktadır (Ahmetoğlu, 2009). Çocuğun çevresiyle olumlu yönde ilişkiler kurmasının sonucunda sosyalleşme meydana gelmektedir. Erken çocukluk döneminde yardımlaşmayı öğrenen, oyun kurallarına uyan, arkadaşlarının haklarına saygı duyan çocuklar ileriki yaşlarda toplumsal düzene uyum sağlayan duyarlı ve girişken bireyler olacaklardır. Bebekler tepki göstermeye 5. ve 6. aylarda başlamaktadır. Oyuncaklarını paylaşma, çocuklarla oynama, arkadaşlarıyla kavga etme bebeklik döneminin sonuna doğru sıklıkla görülen davranışlardır. 2-3 yaşlarında çocuklar hızlı bir şekilde oyun arkadaşını değiştirip başka bir arkadaşına yönelebilirler (Gander ve Gardiner, 2007).

Erken çocukluk döneminin sonunda çocukların anne babasıyla bağlanma ilişkisi çözülür ve arkadaşlarına olan ilgisi artar. İki yaşına kadar çocuklar çoğunlukla yalnız oynar. 2 yaş itibarıyla ise çevresindeki çocuklarla kurduğu etkileşimi seyretmeye başlar, taklit yoluyla öğrenme gelişmeye başlar. Üç yaşından itibaren grup olarak oyun oynamaya başlayan çocuklar böylece birbirleriyle iletişim kurmaya ve çevresindekilerden oyun için istediklerini seçmeye başlamaktadırlar (Kabakçı, 2006).

Okula başlamasıyla çocuğun arkadaşlarıyla kurduğu gruplaşmalar başlamaktadır. Öğrencilerin akranlarıyla oyun grubuna dahil olması çocuk adına önemli bir ihtiyaçtır. Aynı zamanda sosyalleşebilmesi için önemli bir adım olmaktadır. Bu dönemde çocukların doyurulmamış ilgi ihtiyaçları ve hayal kırıklıkları, sağlıksız bir şekilde kavga davranışıyla doyurulmaya çalışılır. Çocukların oyun esnasında içinde buldukları grupta tartışmaları sıklıkla görülebilir ancak bu tartışma ve anlaşmazlıklar fazla sürmez ve barış ilan edilir (MEB, 2013; Uçak, 2021).

Ailenin tutumu birçok konuda çocuk üzerinde etkisini gösterir. Bu durum çocuğun özellikle arkadaşlık ilişkilerine de yansır. Sevgi ortamında güvenli bir şekilde bağlanarak büyüyen çocuklar çevresindekilerle daha olumlu ilişki ve iletişim kurmada daha iyi olurlar (Pedük, 2011). Şiddet ile iç içe büyüyen çocuklar ileride bu durumu

rol model olarak bulunduğu çevrede daha fazla olumsuz davranışları sergileyeceklerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL GELİŞİM

3.1.Sosyal Gelişimin Tanımı

Birey ilerleyen yıllarla birlikte; insanlar, gelenekler, toplumsal kurumlar, örgütler vb. kuruluşlarla deneyimler edinir. Bunun sonucunda kendisinde görülen değişimler sosyal gelişim olarak tanımlanır (Ulusoy, 2002; Gülay Ogelman, 2016).

Sosyal gelişim, çocuğun toplum içinde kişilerle başarılı ve sağlıklı ilişkiler içinde olması aynı zamanda topluma uyum sağlayabilmesidir. Sosyal gelişim doğumla başlayıp, yaşam boyunca devam eden dinamik bir süreçtir (Aral & diğ., 2000; Baran, 2009).

Sosyal gelişimin, sosyal etkileşimlerle yakından ilişkilidir. Sosyal etkileşim en az iki ya da daha çok bireyin katılımıyla gerçekleşir. Etkileşim ise, etkileşime katılanların bireysel özellikleri toplumdaki sosyal hallerinden de etkilenmektedir. Kişi zamanla sosyal etkileşimlerin içinde yer alır böylece sosyal gelişim de kurulan etkileşimlerin sonucu olarak kazanılır. Sosyal etkileşimlerin bir diğer sonucu ise kişinin toplum içindeki diğer insanlardan ayrılan farklı kılan yönlerini tanınması olarak ifade edilmektedir. Sosyal gelişim, sosyal etkileşimlerinin bir ürünü olmakta aynı zamanda birey olma sürecinin de temelini oluşturmaktadır (Craig,1999).

Sosyal gelişimi sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren kişiler, çevresindeki kişilerle pozitif yönde başarılı ilişkiler kuracağı ifade edilmektedir. Bu kişiler topluma kolaylıkla topluma uyum sağlayabilmektedir. Sosyal gelişimini sağlıklı biçimde gerçekleştiren kişiler toplumun istek ve ihtiyaçları ile kendi istek ve ihtiyaçları arasında denge kurabilmektedir. Sosyal yaşantısını geliştirmek ve zenginleştirmek adına çaba içinde olacaktır (D’Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

Toplumla barışık, içinde bulunduğu toplumu önemseyen, geleneksel, sosyal olarak kabul görmüş değerlerini ilerletme yönünde emek veren bireyler, refah, güven ve uyum ile oluşmuş gelişmeyi ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal açıdan yaşamın ilk yıllarında sosyal gelişimin desteklenmesi toplumsal yönden gerekli olmaktadır. Rekabet kültürü günümüz toplumunda ön plana çıkmaktadır. Aynı amaç için aynı iş ortamını paylaşan bireyler arasında bu rekabet kültürü sosyal ilişkiler yönünden önemli bir şekilde dezavantaj oluşturmaktadır.

Rekabet kültürünün genişlemesi, diğer kişilerin haklarını, düşünceleri hakkında fikir yürütebilen, bu insanlara karşı saygılı ve duyarlı bir nesile olan ihtiyacı da arttırmaktadır (Bredenkamp, 2017).

Sosyal gelişim, gelişim alanlarının diğerleriyle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Sosyal açıdan ilişkileri yorumlama, anlama, sosyal problemleri çözme yönünden mental yönlere, iletişim becerilerine ihtiyaç vardır. Kurulan sosyal ilişkilerde başkalarına yönelik davranış oluşturma, nedensellik ilişkisini kurabilmek için zihinsel süreçlerin varlığı ve gelişimi gerekmektedir. Sosyal ilişkilerin gelişimine bedensel beceriler de etki etmektedir. Bu durumla beraber sosyal gelişim, çocukların duygusal, fiziksel ve zihinsel olarak olumlu yönde ilerlemesine katkı sağlamaktadır (Bingham, 2016).

Sosyal anlamda yetkin çocuklar duygu ve düşüncelerini yansıtmada gereken becerilere sahip olmaktadır. Sosyal anlamda ilişkilerin temelinde duygusal süreçler de bulunmaktadır. Dil ve düşünme becerilerini olumlu sosyal ilişkiler geliştirmektedir. Fiziksel yönden hareketli, sosyal etkileşimler destekleyebilmektedir. Bu yüzden hiçbir gelişim alanı bir diğer gelişim alanından bağımsız düşünülmemelidir. Okul öncesi dönemde sosyal gelişimin temelleri atılmaktadır. Sosyal beceriler, olumlu anlamdaki sosyal davranışlar bu dönemin gelişimsel görevleri arasında yer almaktadır. 0-6 yaş arasında sosyal anlamda öğrenilen davranış ve beceriler gelecek yıllarda sosyal olarak uyum içinde olma, okul başarısı, okula uyum, sosyal statü dahil birçok alanda etkili olmaktadır (Gülay Ogelman, 2016).

3.2.Sosyal Gelişimin Amacı ve Önemi

İnsan etkileşim içinde olan bir canlıdır dolayısıyla geleneksel koşullar içinde kurduğu ilişkiler bireyin ve toplumun dinamiğini şekillendirir. Bu nedenle bireyin bütün hayatı çevresiyle uyum içinde olma çabası içinde geçmektedir (Yavuzer, 1994; Dinç, 2002).

Sosyal gelişim; toplumsal olarak davranışlarımız, tutumlar, hisler ve kabuller vb. açısından kişinin hayat süresince durmadan gösterilen olumlu değişimlerin bütünü olarak ifade edilmektedir. Bireyin için yaşadığı toplum tarafından beklenen ya da yapılması istenilen davranışları yapabilecek şekilde uygulayabilir olması sosyal gelişimi ifade etmektedir. Sosyal gelişim kişinin, içinde bulunduğu toplumda karşılaştığı kişilerle iyi bir şekilde geçinebilmesi ve karşılıklı olarak uyumu olarak

tanımlanmaktadır. İfade edilen tanımlara göre, sosyal gelişimin doğum itibariyle başlar ve yaşam boyu devam eder ve bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması gereken bir zaman dilimi olarak ifade edilebilir (Aral & diğ. ; Dinç,2002).

Yaşamın ilk yıllarında çocukların sosyal alandaki gelişimi daha sonraki sosyal davranışlarının ilk adımlarını oluşturmaktadır. Kochanska ve Radke (1992) beraber yaptıkları çalışmada, bebeklik döneminde, çevresinde bildiği kişilere içe kapanık bir şekilde tepki veren bebeklerin beş yaşlarında da benzer şekilde davranmaya devam ettikleri gözlemlenmiştir (Dinç, 2002).

Yapılan araştırmanın sonucuna göre bebeklik dönemindeki içe kapanıklığın çocukların gelecek hayattaki sosyal açıdan davranışlarını olumsuz bir şekilde etkileyebileceğini göstermektedir. Çocukların sosyal becerilerden yoksun bir şekilde büyümesi, akademik açıdan başarısız olmalarına, arkadaşları tarafından reddedilmelerine neden olmaktadır. İçinde bulunduğu yaştan beklenen sosyal gelişim aşamasına gelememiş birey toplumsal kuralları ve toplumun onaylamadığı davranış bozuklukları nedeniyle, toplumsal baskı altında hissetmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal açıdan baskının fazla olması, bireyin mutsuz ve uyumsuz olmasına sebep olabilmektedir (Dinç, 2002).

Sosyal açıdan gelişmiş bir birey, içinde bulunduğu toplumun beklentilerine ve normlarına uygun davranışlar sergilemektedir. Birey toplumun beklentileri ile kendi talepleri arasında bir denge kurabilmektedir. Bir arada olduğu insanlar ile iş birliği halinde olmayı, yardımlaşmayı, paylaşmayı ve yaşadığı kültüre uygun bir şekilde duygularını ifade edebilmektedir. Dolayısıyla okul öncesi eğitim kurumu ile çocuğun içinde yaşadığı, yetiştiği ailede çocuğun zihinsel, bedensel ve duygusal gelişimine verilen önem kadar sosyal gelişimine de gereken önem verilmesi sağlanmalıdır (Çağdaş, 2000).

3.3.Sosyal Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

Sosyal gelişimi temel bir şekilde anlayabilmek ve tanımlama yapabilmek açısından birçok kavrama hâkim olmak gerekmektedir. Bu kavramlar benlik, sosyalleşme, sosyal olgunluk ve sosyal beceri olarak belirtilmektedir.

3.4. Benlik

TDK'nın tanımıyla benlik kişiyi özel kılan farklılıklar, bireyin özü olarak ifade edilmektedir. Bireyin sosyal ve fiziksel çevresiyle olan etkileşimi sonucunda kazandığı kişisel duygu, değer ve kavramlar sistemi benlik olarak tanımlanmaktadır (Tan,1970; Yavuzer, 2011). Bireyin sahip olduğu bütün zihinsel ve fiziksel özellikler ile ilişkili biçimde kendini değerlendirmesi benlik olarak ifade edilmektedir (Lawrance, 1988; Yavuzer, 2011).

Kişi dünyaya geldiği ilk andan itibaren etrafında olan çevresini ve çevresinin özelliklerini kendisiyle beraber bir bütün şeklinde düşünerek anlamlandırmaktadır. Bu açıdan kişi çevresini bedeniyle ilişkili bir şekilde kendisine ait bir parça olarak düşünebilmektedir. Çocuk kendine ait farklılıkları gözlemledikçe çevreyle ilişkili olarak kendi görüşü değişmektedir. Kendi benliğinin ve bireysel olmanın farkında olan çocuk ise diğer kişilerle olan sosyal ilişkilerini güçlendirmektedir (Atay, 2011).

Bireyin kendi benliğinin algılanması anlamında ifade edilen benlik, çocuğun kendisiyle ilişkili olarak zihninde oluşturduğu bir resimdir. Zihninde canlandırdığı bu resimle çocuk kendisi için güvenli bir kişilik geliştirebileceğini belirlemektedir (Küçük Şahin, 2018).

Çocuk kendi benliğine dair çevresinde bulunan önemli kişilerin görüşlerinden etkilenebilecek durumda olmaktadır. Jersıld'e göre çocuğun yaşamında etkin kişilerin ve çevresinde bulunan çocuğa ödül ve ceza verebilen kişiler çocuğun çevresinde önem arz eden kişileri ifade etmektedir. Dolayısıyla çocuğun çevresindeki kişileri beğenip onaylamasına göre kendi benliği şekillenecektir. İyimser bir benliğe sahip olan çocuklar çevrelerinden daha olumlu bir şekilde ilgi görmektedirler. Yapılan araştırmalara göre hayata iyimser bakan, zorluklarla başa çıkabilen, kendilerine güvenen, başarıya duygusuna sahip çocukların benlik saygısı yüksek olan çocuklar olarak hayata daha pozitif bir şekilde bakan bireyler olarak yetişmektedirler. Araştırmadan elde edilen sonuçlar arasında benlik saygısı yüksek olan çocukların çevrelerinde önemli bir kişi olarak görülmeleri ve değer verilme potansiyellerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güngörmüş, 1993; Aksoy & Mağden, 1993).

3.5. Kişilik

Yaşamın ilk zamanlarında bebek kendini diğerlerinden ayıramamaktadır. Bu dönemde bebek kendisini annesinin vücudunun bir parçası şeklinde algılamaktadır (Taymur & Türkçapar, 2012).

Bebeklerde kişilik ifadesinin gelişmesindeki ilk adım bebeğin kendini farklı bir canlı olarak görebilmesidir. Bahsedilen ilk aşama ise bebekte nesne devamlılığının oluşmaya başladığı doğumdan sonraki ilk altı ayına tekabül etmektedir. Bebek bu dönemde görüş alanında bulunmasa da biberonun günler boyunca varlığını devam ettirdiğini fark ederken kendisinin de ayrı bir şekilde ve sürekli olarak varlığını sürdürdüğünü algılamaya başlamaktadır (Bowbly, 1958).

Bebeklerde ayrılık duygusunun gerçekleşmesi, bebeğin çevresindeki diğer kişilerle olan etkileşime bağlı olmaktadır. Bebekle etkileşim halindeyken ihtiyaçlarını belirtmesi için imkân tanınması bebeğin kişilik gelişimi için önem taşımaktadır. Bebekler ağlayarak acıktığını ifade ettiği zaman annenin bebeğine süt vermesi, bebeğin kendisinin dışında bir dünyanın olduğunu algılamasını kolaylaştırmaktadır (Sayıl, 2007). Bu durumun tam tersi olarak bebeğin kendi ihtiyaçlarını belirtmesine müsaade etmeden otomatik bir şekilde bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması halinde çocuklarda pasif ve bağımlı bir kişiliğin oluşmasına zemin hazırlanmış olur (Yavuzer, 2019).

3.6. Sosyalleşme

Bireyin içinde bulunarak yaşamını devam ettirdiği toplumdaki diğer kişilerle etkileşim içinde olması sürekli bir şekilde devamlılığı olan bir süreç sosyalleşme olarak ifade edilmektedir (Sasık, 2012).

Birey kendi sosyal sürecini, toplum içindeki rolünü, kültür ve geleneklerini bilerek, aynı zamanda toplumla bütünleşerek bu süreci öğrenmeyle gerçekleştirmektedir. Birey içinde bulunduğu çevredeki kişilerle kaynaşarak, onlar, taklit ederek, aynı zamanda onların yaşamlarına dâhil olarak benzer duyguları tecrübe edecektir (Yılmaz, 2012). Kazanılan tecrübeler sonucunda birey kendi kişiliğini öğrenme süreci içinde olacaktır. Yaşamın ilk zamanlarında birey açısından edinilen tutumlar, karşılaşılan olanaklar ve akranlarıyla kurulan iletişim sosyalleşme açısından önem arz etmektedir. (Öztürk Aynal, 2017).

3.7. Sosyalleştirme

Sosyalleştirme, bireyin içinde bulunduğu toplumun veya topluluğun geleneğini, kültürel değerlerini ve ölçütlerini töresini bireye benimsetme ve öğretme sürecidir. Çocuklar içinde yaşadığı toplumun kurallarını kültürel değerlerini bilerek dünyaya gelmezler. Dolayısıyla bir çocuk toplumsal olarak kuralları bilmesi ve benimsemesi çocuğu sosyalleştirme sonucu gerçekleşmektedir (Başaran,1978'den Akt. Dinç,2002; Kuru, 2017).

3.8. Sosyal Olgunluk

Kişi topluluk içindeki bağımsızlığını devam ettirirken sosyal açıdan görevlerini aksatmadan yerine getirebilmesi sosyal olgunluk olarak ifade edilmektedir. Bu durumda sosyal olgunluk ile sosyalleşme arasındaki ortak nokta, hem toplumsal hem de bireysel anlamdaki istek ve ihtiyaçların bir arada, dengeli bir şekilde yürütülmesi olarak ifade edilmektedir (Gülây & Akman, 2009; Kuzu Jafari, 2021).

3.9. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Gelişimi Açıklayan Kuramlar

3.9.1. Psikanalitik Kuram

Freud'un kuramına göre sosyalleşme, kişinin bastırılmış olduğu dürtülerinin toplum ve kültür tarafından eğitilmesi ve sosyal hayat içinde kabul edilebilir hale getirilmesidir. Bu süreç içinde kişi tarafından yaşanan gerilimler savunma mekanizmaları olarak tanımlanan davranış ve tutumlarla ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Freud anne baba çocuk ilişkisinin yaşamın ilk yıllarında bireyin hayatında hayati bir önemi olduğunu savunmaktadır. (Sacks Kekelis, & Gayland-Ross,1992). Çocuğun anne babasıyla kurduğu bir diğer bağın uzantısı sosyalleşme olarak ifade edilmektedir. (Çetin, Bilbay, & Kaymak, 2002).

Psikoseksüel Kuram

Freud'un kuramına göre birey kişiliğine beş psikoseksüel evreden geçerek ulaşmaktadır. Her bölgede haz veren bir erojen bölge ön plana çıkmaktadır. Kuramdaki gelişim dönemlerinden araştırmamızın yaş grubuna uygun olan dönem fallik dönem olmaktadır (Furseth & Repstad, 2013) Buna göre;

Fallik (Oedipal) Dönem (3-6 Yaş):

Bu dönemde cinsel organ bir haz kaynağı olmaktadır. Çocuk sosyalleşmeye bu dönemde başlamaktadır. Bu dönemde oedipus ve elektra kompleksleri yer almaktadır (Burger, 2006). Erkeklerde görülen oedipus ve kızlarda görülen elektra komplekslerinde çocuklar kendi cinslerindeki ebeveynlerine karşı olumsuz anlamda duygular içindeyken, karşı cinsteki ebeveynine karşı hayranlık içinde olurlar. Bu durum, çocukta süper egonun gelişmesiyle aynı zamanda çocuğun sosyalleşmesiyle birlikte atlatılabilir. Freud'a göre doğuştan her insan biseksüeldir. (yani hem karşı cinse hem de sahip olduğu cinse meyillidir). Fakat sonradan kendi cinsel kimliğinin keşfetmesi ve oedipus ve elektra kompleksleri sırasında karşı cinsi seçmesiyle sahip olduğu cinsiyet özelliklerini tanıyacaktır. Freud'a göre homoseksüel eğilimlerin temeli bu dönemde karşı cinsteki ebeveynle yaşanan kısmi özdeşleşme ile atılmaktadır (Hall,&Lindzey, 1985; Sabuncuoğlu, 2006).

Psikososyal Kuram

Erikson insan gelişimi birbirini izleyen evrelerle gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bunun yanında Erikson gelişimi yaşla sınırlamayıp yaşamın bütününe yaymıştır. Yaşamın ilk yıllarındaki tecrübelerin insan gelişimi için önemli olduğunu ancak çevrenin de gelişimde büyük etkilerinin olabileceğini Erikson ifade etmektedir. Bu kuramda sekiz evre bulunmaktadır her evrede bir kriz durumu yer almaktadır. Bu krizlerin dördü çocukluk yaşamı ile ilişkili olmaktadır diğer dördü ise kişinin iş yaşamını kapsayan yetişkinlik ile ilişkili dönemler olmaktadır. Bu dönemler ergenlik, genç yetişkinlik, yetişkinlik ve olgunluk olarak tanımlanmaktadır. Kriz durumlarını atlatabilen bireyler evreleri sorunsuz tamamlamaktadır, krizi atlatamayan bireyler sıkıntıları ve problemleri diğer evrelerle halledilinceye kadar devam etmektedir (Santrock 2004; Sprinthall, Sprinthall,& Oja,1988; Gülay Ogelman, 2016). Ayrıca Erikson, her dönemdeki çekirdek çatışmada olumlu özelliğin olumsuzu üstün gelmesi sonucunda kazanılabilecek bir takım güçlerden (umut, istem, amaç, ustalık, sadakat) bahsetmiştir (Erikson, 1984; Gülay Ogelman, 2016).

Erikson'nın (1984) kuramında yer alan çalışmamızın yaş aralığına uygun olan evre girişimciliğe karşı suçluluk dönemi olarak ifade edilmektedir. Buna göre;

Girişimcilik-Suçluluk

Çocuğun bu dönemde sosyal çevresinin arttığı ve geliştiği görülmektedir. Bu dönem Freud'un fallik dönemine denk gelmektedir. Bu dönem üç-altı yaş arasını kapsamaktadır. Dönem içinde çocuk kendi bedenini ve davranışlarını tanımlamada ilerleme içindedir, sosyal ilişkilerini geliştirmektedir. Bunun yanında iş birliği içinde olmaya, bir şeyler tasarlamaya aynı zamanda çevreyle ilgili sorumluluk alma içindedir. Bu dönemde çocuk son derece girişimcidir. Bu girişimciliğin engellenmesi ise zamanla yerini suçluluk duygusuna bırakacaktır dolayısıyla bu durum kendine olan güvenin azalmasına yol açacaktır.

Girişimciliğin yaşantılandığı durumlarda ise çocuk sorumluluk aldıkça başarı duygusunu tadarak kendine olan güveni artacaktır. Bu durumda toplum içinde etkin bir birey olma sürecinde önemli bir adım atacaktır. Çocukta girişkenliğin artış göstermesiyle, problem oluşturan davranışlar da artmaktadır. Bu süreçte çocuğun anne babası ve eğitim kurumundaki öğretmenleri çocuğun oyun oynamasına, koşmasına, kaymasına, zıplamasına izin vererek çocuğun girişkenlik duygusuna destek olmalıdır. Çocuğun bu süreçte kendini keşfedebilmesi için, gerekli deneyimleri kazanmasına fırsat vermek gerekir (Erikson,1984; Gülay Ogelman, 2016). Bu dönemin sonunda ise girişimcilik duygusunun kazanılmasının sonucunda ortaya çıkacak güç, amaçtır.

3.9.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı bireyin öğrenmesinin çoğunun sosyal bir ortamda gerçekleştiği fikrini benimsemektedir. Kurama göre kişi başkalarıyla etkileşim içinde bulunarak kurallar, stratejiler, beceriler, inanç ve tutumlar hakkında bilgi sahibi olabilir. Kişiler modellerin davranışlarını gözlemlerler. Gözlemlerin sonucunda davranışların uygunluğunu öğrenirler. Eylemlerin beklenen sonuçlarına ilişkin inançlarına uygun bir şekilde hareket ederler. İnsan davranışını, bilişsel davranış ve çevresel belirleyiciler arasındaki sürekli etkileşimler ile sosyal öğrenme kuramı açıklamaktadır. Sosyal öğrenme kuramı öğrenmenin, tepki ve sonuçlarını gözlem ve model alma yoluyla gerçekleştiğini belirtmektedir (Bandura, 2006; Erdem & Çevikbaş, 2018).

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı çevre, davranış ve biliş olarak üç ögeyi içermektedir. İnsan davranışını bilişsel, davranışsal ve çevresel etkiler arasındaki sürekli ve karşılıklı etkileşim açısından değerlendirmeye çalışmaktadır.

İnsanların, insandan öğrendiğini ifade eden ilk kişi John Deweydir. Bireyin kendi düşüncesini, sosyal etkileşim sonucunda ifade ettiğini Dewey belirtmiştir (Williams, 2017). Sosyal ortamlarda bulunan etkileşimler sonucunda insan gelişiminin sağlandığını Vygotsky savunmaktadır (Mishra, 2013; Vasi, 2019).

Sosyal öğrenme kuramını ilk kullanan kişi Julian Rotter'dır. İnsan yaşantılarını etkileyebilme özelliğine sahip bir varlıktır. Ancak insan davranışlarını ve kişiliğinin oluşumunu pekiştireçler ve dış uyarıcılar ile etkileyebilmektedir (Mearns, 2004).

Bandura davranışın öğrenilme sürecinde yalnızca pekiştirme yoluyla değil, insan ve çevre etkileşimi sonucunda da 23 davranışın öğrenildiğini ve bilişin öğrenme sürecinde etkili olduğunu ifade etmektedir (Bandura,1969; Vasi, 2019). Sosyal öğrenme kuramının varsayımlarını şu şekilde ifade edebiliriz (Vasi, 2019):

1. İnsanlar çevresindeki davranışları gözlemleyerek yeni bir davranışı öğrenebilirler. Saldırgan davranışlar aynı zamanda şiddet uygulamaları gözlemleyerek öğrenilebilir.
2. Davranışlar öğrenme sonrasında değişmeyebilir.
3. Öğrenme sürecinde ceza ve pekiştireç etkili olmaktadır.

Cezalandırılan davranışın taklit etme olasılığı azalırken; ödüllendirilen davranışın taklit edilme olasılığı artmaktadır.

3.9.3.Sosyokültürel Kuram

Sosyokültürel kuram bağlamında sosyal çevrenin gelişim üzerine etkisine Vygotsky yoğunlaşmaktadır. Kurama göre çocuklar çevresindeki insanların sosyal yaşantılarından ve o insanları gözlemleyerek öğrenmektedirler. Çocuğun öğrendiklerinin temelini içinde yaşadığı kültür oluşturmaktadır. Çocuklar duygu düşünce ve davranışlarını düzenlemeyi toplumun öğelerinden öğrenmektedir. Öz düzenleme becerini kazanan çocuk içinde bulunduğu sosyal çevrede kazandığı bu beceriyi yansıtmaktadır. Davranışı ne zaman sonlandıracağına dair çocuğun kabulleri vardır.

Vygotsk'e göre öğrenme iki farklı düzeyde gerçekleşmektedir. Bu düzeyler bireysel ve sosyal bir düzey olmaktadır. Sosyal yaşam içinde etkileşimlerle doğaçlama bir şekilde gerçekleşen sosyal düzey olmaktadır. Bireyin kendi bilincini kullanarak sosyal düzeyde kazanılan bilgileri yapılandırmasına ise bireysel düzey denilmektedir. Öğrenme ifade edilen iki düzeydeki sentezlerle gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 2007; Gölbaşı & Gölbaşı, 2018; Çebi, 2019).

Bu kuramda elzem olan diğer bir terim ise yakınsal gelişim alanıdır. Bu alandaki temel düşünce ise çocuğun bağımsız düşünme becerisi kazanması olmaktadır. Çocuğun bağımsız problem çözmesi şeklinde ifade edilen gerçek gelişim düzeyi ile problem çözümü arasında iş birliği yardımı olarak ilerleyen gizil gelişim düzeyi arasındaki fark yakınsak gelişim olarak açıklanmaktadır. Çocuğun üzerinde durduğu konu veya durumu çözebilme seviyesi yetişkinler tarafından gözlemlenmektedir. Çocuk seviyesinin altında bir durumdaysa eğer tek başına problemi çözebilmesi beklenmektedir. Çocuğun seviyesinde olan durumlar için ise ipucu kullanarak çocuğun sonuca gitmesi beklenmektedir. Bu durum çocuğun düzeyinin üzerinde bir durumda ise yetişkin model olarak çözüm konusunda çocuğa açıklama yapabilir. Ancak çocuğa verilen desteğin zamanla azaltılması beklenmektedir (Yapıcı & Yapıcı, 2010; Şahin, 2016; Elibol, 2017; Özgün, 2017; Trawick Smith, 2017; Çebi, 2019).

3.9.4. Ekolojik Kuram

Her birey farklı sistemlerden oluşan bir çevre içine doğar. Bu sistemlere örnek olarak inanç sistemi, aile sistemi, siyasal sistem, eğitim sistemi, iş sistemini ifade edebiliriz. Bireyin içinde yaşadığı sosyal çevrede maruz kaldığı etkileşimler bireyin davranışını, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim yönünden değiştirebilmektedir. İnsan bio-psiko-sosyal ve kültürel bir varlıktır. İçinde bulunduğu çevresel sistemlerden etkilendiği gibi davranışlarıyla da çevresini etkilemektedir (Gençtanırım Kurt, 2015; Aslantürk, 2018).

Birey çevresiyle bütün bir varlıktır. Çevresini etkileyebildiği gibi çevresinden de etkilenmektedir. Mikrosistem doğrudan çocuğun ilişki içinde bulunduğu bir unsur olmaktadır. Bu sistem çocuğun çevresini oluşturmaktadır. Çocuğun yaşamına doğrudan veya dolaylı olarak müdahale eden sistemler mevcuttur. Bu sistemler mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olmaktadır. Bu sistemler

çocuğun güvenliğinden sorumlu olmaktadır. Çocuk ifade edilen sistemlerden doğrudan etkilenebilir hem de dolaylı bir şekilde etkileyebilir.

Mikrosistem

Mikrosistem bireyin günlük yaşantısında karşılıklı olarak etkileşim halinde olduğu kişileri ve bu kişilerle olan ilişkilerini içermektedir. Bu katman bireyin gelişimi açısından en elzem etkiye sahip olmaktadır. Bu katman arkadaş gruplarını, öğretmenleri ve aileyi içermektedir (Bronfenbrenner, 1986. Akt. Doğan 2010; Aslantürk, 2018).

Mezosistem

Mezosistem çocuğun ilişki halinde olduğu iki veya daha fazla mikrosistem unsuru arasındaki etkileşimi içeren ikinci bir katman olarak adlandırılmaktadır (Doğan 2010; Aslantürk, 2018). Çocuğun öğretmeni ve ailesi arasındaki ilişki biçimi mezosistemin en tipik örneği olmaktadır.

Ekzosistem

Kişinin yakınsal gelişim alanı ile aktif olmayan sosyal çevresi arasındaki ilişkileri kapsayan katmandır. Bu katmana örnek olarak ailesinin işte geçen kötü gününden etkilenen çocuğa örnek verebiliriz.

Makrosistem

Bireyin içinde yaşadığı kültür makrosistem olmaktadır. En dıştaki katman makrosistem olarak ifade edilmektedir. Makrosistem toplumdski ekonomik ve sosyal kaynakları, inanç sistemlerini, değerlerini ve yaşam tarzlarını kapsamaktadır (Doğan 2010; Aslantürk, 2018).

Kronosistem

Kronosistem bireyi zaman içerisinde etkileyecek olan değişimleri ve geçişleri ifade eden sistemdir. Bütün sistemleri içinde bulunduran en son sistem olmaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu çevrede zaman içerisinde olan değişimlerin çocuğun gelişimini ne ölçüde etkilediğini açıklayan sistem Kronosistemdir. Zaman içinde olan bu değişimlere bakıldığında genel anlamda bazıları normatif (ilkokula başlama, erinlik vb.) iken bazıları normatif olmayan (boşanma, ebeveyn ölümü, boşanma vb.) geçişler olarak ifade edilmektedir (Doğan 2010; Aslantürk, 2018).

3.10. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Gelişim

0-2 Yaş Arası Sosyal Gelişim

Duyu organlarımız sayesinde çevreden gelen uyarıcılara karşı tepkide bulunarak çevreyi tanıma fırsatı buluruz. Bebekler de çevreden gelen uyarıcılara verdikleri tepkilerle duyularında gelişme fırsatı yakalamış olurlar (Tepeli, 2008). Dünyaya gelen bebekler sosyal anlamda tanımlayabileceğimiz şekilde bir davranış içinde bulunmazlar. Bebeklerin sosyal anlamdaki ilk davranışları, insanlarla eşyaları birbirinden ayırt etmeye başladığı zaman görülmektedir. Bu bağlamda bebek çevresindeki insanlarla kendisini ilişkilendirmeye başladığı zaman sosyalleşme konusunda da gerekli adımları atmaya başlamaktadır (Ersanlı, 2006).

Bebekler doğumdan sonraki ilk aylardan itibaren etrafındaki insanlardan kendini bağımsız bir varlık olarak hissettiğinde kendini güven içinde hissetme ihtiyacı duymaya başlar. Başlangıçta temel ihtiyaçlarının karşılanması için başka bir kişiye bağımlı olan bebek yeterli bir şekilde temel ihtiyaçları karşılandığında kendisi dışında çevreye karşı güven duymaya dair bir duygu içinde bulunabilmektedir (Can, 2005).

3-4 Yaş Arası Sosyal Gelişim

Kandır (2003)'a göre 3 yaş dönemindeki bir çocuk gelişim döneminin doğal bir parçası olarak "benmerkezci" bir dönem içindedir. Bu yüzden bu dönemdeki çocuklar her koşulda kendi istek ve ihtiyaçları karşılansın, çevresindeki kişilerin kendisini dinlemesini ister. Ancak kendi akran gruplarıyla bir araya geldiğinde hepsi kendi istediklerinin olmasını istediği için genellikle kısıtlı süre içinde kendi aralarında problem oluştururlar. Bu yüzden 3 yaş çocukları arkadaş ilişkilerinde başarılı olamazlar.

Bu dönemdeki çocuklar akranlarıyla bir arada olmak isterler ancak bu dönemde daha çok aynı ortamda bulunarak farklı oyunlarla ilgilenirler. Bu yaştaki çocuklar kendi yaşlılarıyla ilişki kurmaktan ziyade ilişkiyi sürdürmede sorunlar yaşamaktadırlar. Bu yüzden ara ara sorunlar karşısında yetişkinlerin rehberliğine ihtiyaç duyabilirler. 3 yaşındaki çocukların arkadaşlarıyla olan ilişkileri benmerkezci dönem içinde bulduklarından dolayı paylaşmaktan ziyade almaya yöneliktir dolayısıyla bu yaş çocuklarının kendi içlerinde problem yaşamalarının bir nedeni olarak ifade edilmektedir (Zembat ve Unutkan, 2001'den Akt. Yılmaz, 2012).

4 yaş çocuğu bu dönemde oldukça sosyaldir. Çocukların bulunduğu ortamlar tercih alanlarıdır. Aynı zamanda oyun yaşamıyla iç içedir (Yılmaz, 2012). 4 yaş çocuğu bu yaş dönemde girişken davranışlarını açık bir şekilde sergiler. Çevresini keşfetmekle meşguldür. Bilmediği konuları öğrenmeye çalışması, büyüme isteği içinde olması bu yaştaki çocukta girişken olma yolunda adımların atıldığını ifade eder. Dolayısıyla bu yaştaki çocukları korkutmak, yaptığı bir durumla suçlamak ve ceza vermek girişkenliğinin sınırlı olmasına bu davranışı engellemeye neden olabilmektedir. Çocuklar akranlarının yaşantılarından etkilenmektedirler aynı zamanda yetişkinleri de gözlemleyerek davranışlarını taklit ederler. Bu yaştaki çocuklar akranlarıyla daha çok birlikte vakit geçirirler. Yetişkinlerle ise pozitif yönde ilişkilerini devam ettirir (Gizir, 2002).

5-6 Yaş Arası Sosyal Gelişim

Beş yaş çocuğu bu dönemde çevresine karşı keşif dönemindedir. Önceki yaş dönemlerine göre yetişkin desteğine daha az ihtiyaç duymaktadır. Birçok sorumluluk almaya başladığı bir yaştır. Sosyal duygusal açıdan daha dengeli bir haldedir. Sosyal beceriler açısından akranlarıyla olumlu ilişkiler kurma arzusundadır. Beş yaşındaki bir çocuk kendi kendine yetecek gelişim basamağındadır, uyumlu ilişkiler içindedir, kendinden emindir ve şekilcidir, oldukça dikkatli ve kararlıdır arkadaşlarına yönelik nazik bir yaklaşım içindedir. Beş yaş çocuğu bu özellikleriyle gelişiminin en parlak döneminde olduğunu ifade edebiliriz.

Altı yaş çocuğu ise başkalarıyla iyi ilişkiler kurma, iş birliği, paylaşma, yardımlaşma gibi davranışlar içindedir. Bu yaşta rekabet, tartışma gibi davranışlar da gözlenebilmektedir. Çocukların yaşlarına göre sosyal becerilerine baktığımızda ben kavramından biz kavramına geçtikleri gözlendiği ifade edilmektedir. Biz kavramına geçişte ise empatik düşünme biçimi akranlarına karşı cömert davranışlar içinde bulunma, ilgili davranma şefkatli yaklaşım şeklinde kendini göstermektedir. Bu yaştaki çocuklar problemlerini çözmek için sözel tartışmalar, sosyal davranışlar, farklı stratejiler içinde bulunmaya başladıkları ifade edilmektedir. Kendi akranlarının yanı sıra yetişkinlerle nasıl iletişim kurabileceklerine dair de öğrenmelerin başladığı gözlenmektedir (Yavuzer & Demir, 2016).

3.11. Sosyal Gelişimi Etkileyen Faktörler

3.11.1. Aile

Çocuğun içinde bulunduğu ilk sosyal ortam ailesidir. Bu bağlamda içinde bulunduğumuz toplumun küçük topluluğunu aile oluşturmaktadır. Dolayısıyla çocuğun sosyalleşmesinde aile önemli bir değişken olmaktadır. Çocuk sosyal deneyimlerini ilk olarak aile içinde öğrenmektedir. Bir toplum içinde nasıl davranışlar sergilemesi gerektiğini, sosyal açıdan kuralları ve rollerini aynı zamanda sosyal anlamdaki problemlere nasıl çözüm bulacağını ebeveynlerini model alarak öğrenmektedir (Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006).

3.11.2. Arkadaşlar

Çocukların bir kısmı 3-4 yaşlarında yaşlılarıyla karşılıklı dostluk kurarlar. Kurulan dostlukların bir kısmı en az 6 ay bir diğer kısmının ise daha fazla sürdüğü gözlenmektedir (Dunn, 1993'ten Akt. Howes, 1996).

Erken dönemde çocukların kurduğu arkadaşlıkların şüphesiz yetişkinlerin kurduğu arkadaşlıklar kadar yakın olması beklenmez. Yürüme döneminde arkadaşlar birbirlerinin etkileşim önerilerini sıklıkla görmezden gelebilmektedirler. Bu dönemde çocuklar aynı yaşta ancak arkadaş olmadıkları çocuklara kıyasla birbirleriyle daha geniş etkileşim, daha çok sevinç, karşılıklılık, daha fazla olumlu daha az olumsuz davranış sergilemektedirler. Bunun yanında yenir bir durum karşısında birbirlerini destekleyebilmektedirler daha affedici olabilmektedirler. Arkadaşlık ilişkisi kurmayan çocuklara nispeten bir polemik yaşandığı zaman barışmaya daha çok eğilimli olabilmektedirler (Dun,1993; Hartup, Laursen, Stewart & Eastenson,1988; Newcomb & Bagwell,1995; Bee, Boyd, 2009).

3.11.3. Okul

Çocuğun kendi kimliğiyle bulunduğu ev ortamı dışındaki ilk kurum okul olduğu ifade edilmektedir. Çocuk bu kurumda sosyal anlamdaki yeni ilişkilerini kurmaktadır. Bu kurumda kurduğu ilişkiler çocuğun ileriki yaşamında kritik olabilmektedir. Çocuğun geçmiş yaşantısındaki sosyal anlamda kurduğu ilişki deneyimleri çocuk için yeterli değilse bu konuda okulda uyum problemleri yaşayabilmektedir. Bu konuda çocukların okul dönemi öncesinde ev ortamı haricinde sosyal ortamlara maruz kalma sıklığını arttırmak bu süreçte önemli olmaktadır. Çocuğun bulunduğu sosyal çevrenin

çok çeşitli olması, çocukların farklı olay ve tepkilerle karşılaşma ihtimalini de arttırmaktadır. Bu durum çocukların verimli bir şekilde sosyal ortamlara ulaşmalarına imkân sağlamaktadır (Demircioğlu, 2016). Okul öncesi eğitim kurumlarının temel temel amaçları çocukları sosyal gelişim yönünden destekleyerek öncelikli olarak prososyal davranış oluşturmaktır (Uluyurt, 2012).

3.12. Sosyal Beceri

Bireylerin gidermek için ihtiyaç duyduğu sosyal, duygusal ve fizyolojik gereksinimleri bulunmaktadır. Bu gereksinimlerin karşılanması için çevreyle etkileşim kurulması gerekir. İnsan hayatını kurulan etkileşimler hem olumlu hem de olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Bu etkileşim kişilerarası olumlu bir açıdan önem arz etmektedir. Etkileşimi olumlu bir şekilde arttıran değişkenlerden önemli bir kavram olan sosyal becerilerdir (Yüksel, 1999; Samancı, Uçan, 2017).

Sosyal gelişim açısından önemli bir kelime olan sosyal beceriler, toplumsal anlamda kurulan ilişkilerde kişinin kendisinin ve çevresindeki diğer kişilerin duygularını, davranışlarını ve düşünceleri anlamlandırabilmesi ve bu anlayış doğrultusunda davranış gösterebilmesidir (Çubukçu & Gültekin, 2006; Samancı, Uçan, 2017).

3.13.Sosyal Problem Çözme Becerisi

Çevremizde bulunan kişilerle etkin bir şekilde iletişim kurmak yaşamın önemli özelliklerinden biri olmaktadır. Günlük yaşantıda kurulan ilişkilerde bireylerin problem ve zorluklar ile karşı karşıya kalmaları oldukça doğal karşılanmaktadır. Bireylerin günümüzde incelik isteyen düşünme becerisine ve incelik isteyen davranış içinde olmaları karşılaştıkları zorlukları aşmalarında oldukça önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu noktada bireyler arasında problem çözme becerisi, yaşamın ilk yıllarından itibaren desteklenmesi gereken, aynı zamanda yaşam boyu devam eden becerilerden biri olmaktadır. Çocukların problem çözmeyi düşünme şekli 4 yaşa kadar doğru bir eğitim ile kazandırılabilceği yapılan çalışmalarda ifade edilmektedir (Shure 2001; Anlıak & Dinçer, 2005).

Kişiler arası problem çözmeyi ve düşünme şeklini kullanmayı erken dönemde öğrenebilen çocukların, aldıkları eğitimin sonraki yaşam sürecinde nitelikli ve sağlıklı bir şekilde ilişki kurmalarına katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir (Bingham, 1983; Anlıak & Dinçer, 2005). Dolayısıyla çocukların okul öncesi eğitim

kurumlarından aldığı eğitimin içeriği ve niteliği kişiler arası problem çözme becerisini kazanma yolculuğunda önemli olduğu ifade edilmektedir (Shure, 1992; Dinçer & Güneysu, 1997; Schweinhart & Weikart, 1998; Shure 2001; Anliak & Dinçer, 2005).

Sosyal problem çözme becerisi sosyal beceriler içinde yer almaktadır. Çocukların günlük hayatta karşı karşılaştıkları problemlerle başa çıkmaları için önemli bir yer tutmaktadır (Dereli, 2008; Yaralı, Özkan, 2016). Sosyal problem çözme becerisi, sosyal gelişim için çocuklar açısından önemi büyük olmaktadır.

Sosyal problem çözme becerisi, sosyal açıdan anlaşmazlıkları çözmek veya engellemek için diğerleri tarafından kabul edilebilir ve benliğe yararlı neticeler ile sonuçlanan stratejiler üretmek ve uygulamak olarak ifade edilen bir kavram olmaktadır (Berk, 2013; Yaralı, Özkan, 2016). Günlük hayat içinde karşılaşılan problem durumuyla başa çıkabilmek için en çok etkili olan tepki seçeneklerini belirleyerek bu seçeneklerden en etkili olabileceğini düşündüğü birini seçmeyi içeren bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir süreç olmaktadır (Nezu, D'Zurilla & Nezu, 2012; Yaralı, Özkan, 2016).

Etkili sosyal problem çözme, emsal ilişkilerini geliştirmekle birlikte gergin yaşam olayları karşısında üstün gelme duygusunu sağlamaktadır (Goodman, Gravitt ve Kaslow, 1995; Yaralı, Özkan, 2016). Erken çocukluk döneminde çocuğun fiziki ve zihin olgunlaşmasının sonucunda çocuğun sosyal davranışlarında bir farklılaşma görülmektedir. Bu süreç içinde akranlarıyla daha karmaşık bir şekilde etkileşim ve iletişimde bulunabilmektedirler (Çetin, Bilbay & Kaymak, 2003; Bee & Boyd, 2009: 638; Berk, 2013; Yaralı, Özkan, 2016).

Erken çocukluk döneminde çocuklar sosyal problem çözerken uyguladıkları metotlarda pozitif ve negatif davranış sergileyebilmektedirler. Bunlar; prososyal (olumlu davranış) ve antisosyal (olumsuz sosyal davranış) davranışlar olmaktadır. Psososyal davranışları bir gruba veya bireye faydalı olmayı amaçlayan, işbirliği yapma, affetme, paylaşma vb. davranışlar oluşturmaktadır. Antisosyal davranışlar ise bir gruba veya bireye zarar vermeyi amaçlayan saldırganlık, alay etme, başkalarının haklarına saygı göstermeme vb. davranışları oluşturmaktadır (Dereli, 2013; Yaralı, Özkan, 2016).

Prososyal Davranış

Prososyal davranışlar sosyal gelişimin önemli unsurlarından biri olmaktadır. Prososyal davranışlar bir kişi veya gruba fayda sağlamak adına toplumun uyum işleyişi açısından önem arz eden aynı zamanda gönüllü bir şekilde yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Erken çocukluk döneminde 2 yaş civarında prososyal davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yaştan sonra hem sıklık açısından hem de çeşitlilik açısından artış göstermektedir (Zahn Waxler, Radke Yarrow, Wagner & Chapman, 1992; Bağcı Çetin, Öztürk Samur, 2018).

Yapılan çalışmalar, yaşamın ilk yirmi yılında prososyal davranışların çoğunlukla geliştiğini, büyük orandaki gelişimin ise erken çocukluk döneminde meydana geldiğini, erken yetişkinlik döneminde ise azalarak arttığını ifade etmektedir (Eisenberg & Fabes, 1998; Pratt, Skoe & Arnold, 2004; Bağcı Çetin, Öztürk Samur, 2018).

Minuchin (1985)' e göre, çocuk dünyaya geldikten sonra sosyal çevreye uyum süreci içinde en büyük desteği anne babasından almaktadır. Çocuklar yaşamın ilk yıllarında ailesi ile yoğun ilişkiler içinde bulunarak sosyal anlamdaki ilk tecrübelerini edinmektedirler. Bu yüzden ebeveyn çocuğu, çocuk ebeveyni, etkilemektedir. Aile sistemi içinde ebeveynlerden biri çocuk ile arasındaki bağda değişim oluşturabilecek bir şekilde bir diğeri kolayca etkileyebilmektedir (Bağcı Çetin, Öztürk Samur, 2018).

Saldırgan Davranış

Saldırgan çocuk zorbalık yapar, ısıtır, vurur hasar verir aynı zamanda tutturma vb. davranışlar içinde olur. Saldırganlık dürtüsü, insan doğasının bir dürtüsü olmaktadır. İnsanlar saldırganlık dürtüleriyle başa çıkabilmeyi, dürtülerini denetleyebilmeleri aynı zamanda toplum tarafından kabul edilebilen faaliyetlere yönelebilmeyi öğrenebilmektedirler. Genellikle saldırganlık hiddet, tehdit, hayal kırıklığı ve öfke sonucu oluşmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar saldırganlık içeren davranışlar yönetebilmeli ve bu davranışlar yerine toplum tarafından kabul edilen davranışlar geliştirmeyi öğrenmelidirler.

Anaokulunda saldırganlık davranışı içinde bulunarak akranları ve kendileri adına tehlike oluşturan çocukların uzman yardımı alması gerekmektedir. Erkeklerdeki saldırganlık davranışı kız çocuklarına göre yaklaşık olarak yediye bir oranında daha sıklıkla görülmektedir. Sosyal yönden olgunlaşmamış çocuklar olumsuz olarak

düşmanca duygularını yıkıcı bir şekilde gösterebilmektedir. Objeleri fırlatma, eşyalara zarar verme, lambaları devirme, mobilyaları kırma, duvar tekmeleme şeklinde saldırganlık nöbetleri geçirebilmektedirler. Genellikle bu davranışlar aşağılanma, öfke ve hayal kırıklığı ile başlamaktadır. Çocuklar sergiledikleri olumlu davranışları karşısında ebeveynleri tarafından yeterli bir şekilde ilgi görmeyen çocuklar olumsuz davranışlara ebeveynlerin dikkatini çekmek adına olumsuz davranışlara başvururlar (Yavuzer, 2011).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

4.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi İle İlgili Araştırmalar

4.1.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde ebeveyn çocuk ilişkisi ve sosyal problem çözme becerisi üzerine yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalar ayrı ayrı incelenmiştir.

Saygı ve Balat, 2013 yılında anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumuna göre çatışma ve yakınlık alt boyutlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Birgül Yaylacı 2019 yılında “Okul Öncesi Çocuklarda Ebeveyn Çocuk ilişkisinin İnternet Kullanımı Üzerine Etkisi” konusunda tez çalışması yapmıştır. Bu araştırmada 4-6 yaş arası çocuklarla çalışmıştır. Ölçeği tüm alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Yaylacı, 2019). Bartan ve Tezel Şahin, 2012 yılında ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlamışlardır. Araştırmada ebeveyn -çocuk ilişkisinin tüm faktörlerinin araştırmaya katılan ailelerin sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuşlardır.

4.1.2. Uluslararası Yayınlar

Pianta, Nimetz ve Bennett, (1997) çocuk-anne ilişkisinin erken çocuklukta okula uyumlarını yordama durumunu incelemiştir. Araştırmada, anne-çocuk ilişkilerinin okul öncesi çocukların sosyal uyum ve kavram gelişimlerini yordadığını bulmuşlardır.

Zhang (2011) okul öncesi dönem çocukların ebeveyn çocuk ilişkisinin çocukların sosyal yetkinlerindeki aracı rolünü inlemiştir. Araştırmasında, anne-çocuk ilişkisi ve baba çocuk ilişkisi ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca araştırmada, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisinin okul öncesi çocukların okul öncesi eğiti kurumuna deva ettikleri

ilk yılında sosyal yetkinliklerini yordadığı ancak ikinci yılda yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Sosyal Problem Çözme Becerisi İle İlgili Araştırmalar

4.2.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Eroğlu (2001), ailenin çocuklarda problem çözme yeteneğinin gelişmesi üzerindeki etkisini incelediği araştırmada; annelerin eğitim seviyesi ve yaşları, babaların eğitim seviyesi ve yaşları, ailenin gelir seviyesi, ailenin sahip olduğu çocuk sayısının yüksek düzeyde etkili olduğu, babanın çalışmakta olduğu mesleğin ise düşük düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akbaş (2005) okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerini cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne öğrenim durumları değişkenleri açısından incelediği araştırmaya 60 çocuk katılmıştır. Çocukların sosyal problem çözme becerileri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Sosyo-ekonomik düzey ve anne öğrenim durumlarının önemli düzeyde farklılığa neden olduğu belirlenmiştir. Çocukların içinde buldukları sosyo-ekonomik düzey ve anne öğrenim durumu arttıkça sosyal problem çözme becerileri de arttığı görülmüştür.

Akman ve Gülay (2006) korunmaya muhtaç 5-6 yaş arası çocukların sosyal becerilerini incelemişlerdir. Ailesiyle birlikte yaşayan çocukların daha olumlu sosyal beceri özelliklerine sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çocukların yaşlarının da sosyal becerilerinde anlamlı farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Acun Kapıkıran, Bora İvrendi ve Adak (2006) okul öncesi öğrencilerinin sosyal becerilerini bazı demografik değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu 4-6 yaş aralığı oluşturmaktadır. Yaş değişkeninin sosyal beceriler üzerine etkisi incelendiğinde, 5 yaşındaki çocukların sosyal becerilerinin 4 yaş çocuklarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin etkisine bakıldığında, erkek çocukların uyum becerileri kız çocuklarının uyum becerilerinden yüksektir. Okul öncesi kurumlarına devam etme süresinde ise, okul öncesi kurumuna devam süresi arttıkça sosyal becerilerinde arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Arslan (2009) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal problem çözme becerisi arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna göre sosyal problem çözme becerilerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı

gözlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre; probleme olumsuz yaklaşım ve akılcı problem çözme puan ortalamaları kız öğrencilerin, içtepisel-dikkatsiz yaklaşım ve kaçınan yaklaşım puan ortalamaları ise erkek öğrencilerin anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Probleme olumlu yönelimle cinsiyet değişkeninden kaynaklı bir farklılaşma bulunamamıştır. Anne eğitim durumu değişkenine göre; öğrencilerin probleme olumsuz yaklaşım, anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin içtepisel ve kaçınan yaklaşım puanları daha yüksek, akılcı problem çözme ve toplam sosyal problem çözme puan ortalamaları ise diğer gruplara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Probleme olumlu yönelimin ise anlamlı farklılaşmadığı bulunmuştur. Baba eğitim durumu değişkenine göre ise; babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin probleme olumsuz yaklaşımlarının babası üniversite mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Can (2011) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal uyum ve becerilerinin anne ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesini amaçlanmıştır. Annelerin değerlendirmesi doğrultusunda okul öncesi eğitime devam süresi ile çocukların sosyal uyum becerisini ölçen puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Öğretmen değerlendirmesi doğrultusunda iki yıl ve daha fazla süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar açısından sosyal uyum puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Arı ve Yaban (2012) tarafından yapılan araştırma ile Sosyal Problem Çözme Testi Türkçe formu 9-11 yaşındaki çocuklar açısından güvenilir ve geçerli bir araç olma durumu değerlendirilmiş ve 9-11 yaş grubunda yer alan çocukların sosyal problem çözme becerileri cinsiyet ve yaş bakımından değerlendirilmiştir. Cinsiyet ve yaş değerlendirmelerine göre nesne edinme ve arkadaş edinme hallerine kızların erkeklere göre daha fazla çözüm ürettikleri bulunmuştur. Aynı zamanda, 9 yaşındaki çocukların 10 ve 11 yaş çocuklarına göre nesne edinme durumunda daha az çözüm üretebildiği, 11 yaşındaki çocukların nesne edinmede daha fazla, farklı yönlerde strateji oluşturabildikleri ve çözüme ulaşamadıklarında daha farklı yöntemler geliştirebildikleri belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre, SPÇT güvenilir ve geçerli bulunmuştur. Sosyal problem çözme becerisinin ise cinsiyet ve yaş faktörlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tatlı (2014) çalışmalarında okul öncesi dönemdeki çocukların anne babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde; kız çocukların sosyal beceri düzeylerinin erkek çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu, kardeşi olmayan çocukların kardeşi olan çocuklara göre sosyal açıdan daha bağımsız olduğu, okul öncesi eğitime 2 ve daha fazla süreyle devam eden çocukların sosyal bağımsızlık ve kabul becerileri 1 yıl süreyle devam eden çocuklardan yüksek bulunmuştur. Anneleri 31-36 yaş aralığındaki çocukların sosyal iş birliği puan ortalamaları annelerin 30 yaş altındaki çocukların puan ortalamalarından yüksektir. Babaları 37 yaş ve üzeri olan çocukların sosyal iş birliği puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Annesi üniversite mezunu olan çocukların sosyal becerileri puan ortalamaları diğer gruplardan yüksek olduğu saptanmıştır. Babaları ilköğretim mezunu olan çocukların sosyal bağımsızlık ve kabul alt boyutlarında lise ve üniversite mezunu babaların çocuklarına göre daha düşük puanlara sahip olduğu görülmüştür. Memur babaların çocuklarının sosyal etkileşim ve sosyal becerileri daha iyidir.

Şuheda Bozkurt Yükçü ve Haktan Demircioğlu, 2017 yılında “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli çalışmayı yapmışlardır. Bu araştırmanın sonucunda yaş değişkenine bağlı olan farklılık dört ve beş yaş arasında meydana gelmekte ve sosyal problem çözme becerisi çocuğun yaşı arttıkça artmaktadır. Çocuğun yaşı ile birlikte yaşamış olduğu sosyal problem çözme becerileri de artış göstermektedir. Yani çocukların yaş değişkeni sosyal problem çözme becerileri açısından önemli bir fark teşkil eder; ancak diğer değişkenler açısından büyük farklılıklar görülmemiştir (Yükçü & Demircioğlu, 2017).

Filiz Akdoğan, 2018 yılında “5-6 Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çocuk ve Öğretmen Değişkenleri Açısından İncelenmesi” adlı çalışmayı yapmıştır. Araştırma bulgularına göre çocukların sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyete, yaşa ve okul türüne göre anlamlı fark bulunmaktadır (Akdoğan, 2018).

Beydoğan (2019), araştırmasında dört beş yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerini akran ilişkileri ve kaygı durumları açısından incelemiştir. Çalışmada genel tarama modelleri arasından ilişkiyel tarama modeli kullanılmış, çalışmaya dört beş yaş grubundan 280 çocuk dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda ise çocukların sosyal problem çözme beceri puanları ile akran ilişkileri puanları arasında

orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişki ve çocukların sosyal problem çözme beceri puanları ile kaygı durum puanları arasında orta düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır. Bunlarla birlikte sosyal problem çözme testinin en güçlü yordayıcısının “akran ilişkileri” olduğu tespit edilmiştir, çocukların akran ilişkileri artıkça, sosyal problem çözme becerilerinin de arttığı belirlenmiştir.

Basun ve Erden (2020) okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal problem çözme becerilerini yaşadıkları bağlam değişkenine göre incelemiştir. Çalışmaya il merkezinde yaşayan 40, kırsal bölgede yaşayan 40 olmak üzere toplam 80 çocuk dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi dönemdeki çocuklardan kentte yaşayanların sosyal problem çözme becerilerinin kırsalda yaşayanların sosyal problem çözme becerilerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca okul öncesi çocukların sosyal problem çözme beceri puanlarını cinsiyet değişkenine göre incelemiş; kentte yaşayan erkek ve kız çocukların sosyal problem çözme becerileri kırsalda yaşayan erkek ve kız çocukların sosyal problem çözme becerilerinden daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Elde edilen sonuçları Ekolojik kuramın Mikrosistem ögesiyle açıklamıştır.

4.2.2. Uluslararası Yayınlar

Vissing vd (1991), aileleri tarafından sözel saldırganlığa uğrayan çocukların psikososyal problemlerini incelemiştir. Aileleri tarafından sözel saldırganlığa maruz kalan çocukların psikososyal problemlerinde gerçekleşen artış cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey gibi değişkenlere göre farklılık göstermemektedir. Anthony (1991) 4 ve 5 yaşındaki düşük gelirli zenci çocukların başarısı ile problem çözmeleri için gerekli olan yetenekleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmada, matematik, okuma, sosyal ve fen bilimleri gibi belirli alanlardaki başarı ile problem çözme becerileri arasında ve toplam başarı ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin düşük olduğunu tespit etmiştir. Çocukların problem çözme becerileri yaş değişkeni açısından anlamlı olarak farklılık göstermemektedir. Çocukların problem çözme becerileri ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık saptanmış ve erkek çocukların problem çözme konusunda daha iyi oldukları belirlenmiştir (Akt., Dinçer, 1995).

Murphy vd, (1999) 4 yaştan 10 yaşa kadar süren 6 yılı kapsayan araştırmalarının çalışma grubunu 70 çocuk (34 erkek, 36 kız) oluşturmaktadır. Araştırma iki yıl sonra

tekrarlanmıştır. Sosyal becerilerin değerlendirildiği çalışmada, çocukların 4-6 yaşta sosyal beceri puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. 6-8 ve 8-10 yaşları arasındaki çocuklarda erkek çocukların sosyal beceri puan ortalamalarının kız çocukların puan ortalamalarına göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Walker, Irving ve Berthelsen (2002) tarafından yapılan bir araştırmada okul öncesi çocukların sosyal problem çözme yöntemlerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 179 (91'i erkek, 88'i kız) çocuk katılmıştır. Çocukların sosyal problem çözme becerilerini ölçebilmek amacıyla kurgusal sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular; kız çocuklarının sosyal problem çözme becerileri erkek çocuklardan daha iyidir. Kız çocukları sözel ya da fiziksel şiddeti ve misilleme gibi davranışları erkek çocuklardan daha az kullandıkları saptanmıştır.

Green, Cillessen, Rehis, Patterson ve Hughes (2008) yapmış oldukları araştırmada, altı yaş çocuklarının sosyal problem çözme stratejilerini incelemişlerdir. Araştırmada çocukların iki farklı hikâyeye verdikleri cevaplar alınmıştır. Çocukların sosyal durumlarla ilgili ifadeleri 13 kategoriye ayrılmıştır. Verilen cevaplarda kız ve erkek çocukların prososyal ve atılganlık stratejileri açısından benzerlikler vardır. Fakat kız çocukların prososyal strateji kullanım sıklıkları daha fazladır.

Wright (2010) araştırmasında oyun davranışları ile saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi gözlem yöntemiyle incelemiştir. Araştırma sonucunda fonksiyon oyun ile fiziksel saldırganlık davranışı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, sembolik oyun ile fiziksel saldırganlık davranışı arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda oyun davranışlarındaki karmaşıklık düzeyi ile saldırganlık davranış düzeyinin ilişkili olduğu belirtilmiş ve buna göre daha karmaşık oyun davranışlarında daha az saldırganlık davranışlarının ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Veiga, de Leng, Cachucho, Ketelaar, Kok, Knobbe, Neto ve Rieffe (2017) tarafından yürütülen çalışmada, sosyal yeterliliğin gelişimini kolaylaştıran belirli bir sosyal oyun türü olup olmadığı ve çocuklara sosyal öğrenme için en uygun ortamı sağlayanın sadece oyun sırasında etkileşim olup olmadığı araştırılmıştır. Okulun oyun alanında dört- altı yaşında toplam 73 okul öncesi çocuk video kaydına alınmış ve öğretmenlerin, çocukların sosyal yeterliliklerini değerlendirilmesi sağlanmıştır. 38

Çocukların oyun alanındaki etkileşimleri, radyo frekansı tanımlama cihazlarına dayalı yenilikçi bir ölçüm yöntemiyle değerlendirilmiştir. Sonuçlar, egzersiz oyunu ile çocukların sosyal yeterliliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Literatürün aksine, hayali oyun, fantezi ve rol oynamanın her iki türü de çocukların sosyal yetkinliği ile ilgisiz bulunmuştur. Daha küçük akran grupları ve daha uzun etkileşimler de bu okul öncesi çocukların sosyal yetkinliği ile olumlu bir ilişki göstermiştir. Çalışma, okul öncesi çocukların sosyal başarısı için açık havada fiziksel oyunun önemini göstermekte; bununla beraber oyun alanındaki sosyal etkileşimlerin, okul öncesi yıllarda sosyal becerileri geliştirmek ve ustalaşmak için zengin bir öğrenme fırsatı olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, çalışma, çocukların oynadığı ortamın, oyunlarının uyarlanabilir doğası üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşmanın incelemesi amacıyla yapılan nicel bir araştırma olup ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, olgu ve olayları somutlaştırarak gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir biçimde ortaya koyan bir araştırma türüdür (Akman, 2014).

İlişkisel tarama, iki ve daha fazla sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama modeline denir. İlişkisel tarama, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme varsa bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2011'den Akt. Üzel, 2020).

5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Küçükçekmece ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-72 ay grubu 204 çocuk ve anne-babaları oluşturmaktadır. Katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılması sağlanmıştır.

Çalışmada, katılımcıların kişisel bilgilerini almak için verilen “Kişisel Bilgi Formu” içerisinde yer alan soruların oluşturduğu katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	102	50
	Erkek	102	50
Kardeş sayısı	0	58	28.4
	1	113	55.4
	2	27	13.2
	3	5	2.5
	Belirtmeyen	1	0.5
Anne yaşı	25 ve altı	3	1.5
	26-30	37	18.1
	31-35	85	41.7

	36-40	48	23.5
	41-45	27	13.2
	Belirtmeyen	4	2
Baba yaşı	26-30	7	3.4
	31-35	57	27.9
	36-40	70	34.3
	41-45	46	22.5
	46 ve üzeri	24	11.8
Anne öğrenim durumu	İlköğretim	40	19.6
	Ortaöğretim	53	26
	Yükseköğretim	99	48.5
	Lisansüstü	12	5.9
Baba öğrenim durumu	İlköğretim	33	16.2
	Ortaöğretim	65	31.9
	Yükseköğretim	91	44.6
	Lisansüstü	15	7.4
Anne çalışma durumu	Evet	79	38.7
	Hayır	125	61.3
Baba çalışma durumu	Evet	198	97.1
	Hayır	6	2.9
Aile geliri	4000 TL ve altı	5	2.5
	5000-8000	60	29.4
	8000 TL ve üzeri	121	59.3
	Düzenli geliri yok	15	7.4
	Belirtmeyen	3	1.5

Yukarıdaki tabloda katılımcılara ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, katılımcıların 102'sinin (%50) kadın, 102'sinin (%50) erkek olduğu, kardeş sayısı değişkeni incelendiğinde, 58'inin (%28.4) hiç kardeşi olmadığı, 113'ünün (%55.4) 1 kardeşi olduğu, 27'sinin (%13.2) 2 kardeşi olduğu, 5'inin (%2.5) 3 kardeşi olduğu saptanmıştır. Anne yaşı değişkeni incelendiğinde, 25 ve altında 3 kişi (%1.5), 26-30 arasında 37 kişi (%18.1), 31-35 arasında 85 kişi (%41.7), 36-40 arasında 48 kişi (%23.5), 41-45 arasında 27 kişi (%13.2) olduğu tespit edilmiştir. Baba yaşı değişkeni incelendiğinde, 26-30 arasında 7 kişi (%3.4), 31-35 arasında 57 kişi (%27.9), 36-40 arasında 70 kişi (%34.3), 41-45 arasında 46 kişi (%22.5), 46 ve üzeri 24 kişi (%11.8) olduğu tespit edilmiştir. Anne öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde, öğrenim durumu ilköğretim olan 40 kişi (%19.6), ortaöğretim olan 53 kişi (%26), yükseköğretim olan 99 kişi (48.5), lisansüstü olan 12 kişi (%5.9) olduğu, baba öğrenim durumu değişkeni incelendiğinde, babasının öğrenim durumu ilköğretim olan 33 kişi (%16.2), ortaöğretim olan 65 kişi (%31.9), yükseköğretim olan 91 kişi (%44.6), lisansüstü olan 15 kişi (%7.4) olduğu görülmüştür. Annenin çalışma durumu değişkeni incelendiğinde 79'unun (%38.7)

çalıştığı, 125'inin (%61.3) çalışmadığı, baba çalışma durumu değişkeni incelendiğinde, 198'inin (%97.1) çalıştığı, 6'sının (%2.9) çalışmadığı saptanmıştır. Aile geliri değişkeni incelendiğinde, geliri 4000 TL ve altı olan 5 kişi (%29.4), 5000-8000 arasında olan 60 kişi (%29.4), 8000 TL ve üzeri olan 121 kişi (%59.3), düzenli geliri olmayan 15 kişi (7.4) olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından düzenlenen ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’ ‘‘Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği, ‘‘Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği’’ kullanılmıştır.

5.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışma grubu hakkında bilgi edinmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilmiş bir formdur. Kişisel Bilgi Formu'nda; çocuğun cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, anne-babanın yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu ve ailenin gelir düzeyi gibi demografik sorular yer almaktadır.

5.3.2. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği

Aytaç, Çen ve Yüceol (2018) tarafından ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiyi değerlendirir. Ölçek 15 maddeden ve iki alt ölçekten oluşmaktadır. İlk alt ölçek olumlu ebeveyn çocuk ilişkisidir. Mevcut ölçek ilişkinin sıcaklık, ilgi ve duyarlılık düzeyini kapsamaktadır. Bu alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı. 71 olarak bulunmuştur. İkinci alt ölçek olan olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi; ilişkideki çatışma, cezalandırma ve olumsuz duygu gibi özellikleri içermektedir. Bu alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı. 74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi alt ölçeğinden alınan puanların artması ebeveyn çocuk ilişkisindeki olumlu ilişkinin niteliğinin artması anlamına gelmektedir. Aynı durum diğer alt ölçek için de geçerlidir. Ölçek 5'li likert tiptedir, 1 (hiç)'den 5 (aşırı)'e kadar verilen maddenin ne kadar çocuğu ile olan ilişkisini yansıttığını işaretlenmesi istenmektedir. Ölçek bu çalışma kapsamında Türkçeye çevrilmiştir.

Ayırıcı geçerlilik için ilk kriter, ortalama açıklanan varyansın (OAV) karekökünün her bir yapı için yapılar arasındaki korelasyondan yüksek olmasıdır. Veri analizleri ayırıcı geçerliliği desteklemektedir çünkü OAV'nin karekökü yapı arası

korelasyondan daha büyüktür, bu bulgu faktörlerin ayırt edici geçerliliğinin olduğunu göstermektedir.

5.3.3. Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği

Yılmaz, Ural ve Güven (2018) tarafından 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin tespiti için geliştirilmiştir. Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği öyküleme tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Çocuklara çeşitli hikâye başlangıçları verilmiştir mevcut hikâyelerde çocukların günlük yaşamda karşılaşılabileceği problemlere benzer sosyal problemlere yer verilmiştir. Problemleri çözme şekillerine göre de sosyal problem çözme becerileri değerlendirilmiştir. Ölçek 7 hikâyeden oluşmaktadır. Mevcut hikâyeler şunlardır: alay etme, kurallara uyma, ısrar, şiddet, paylaşma, iletişim kurma ve dışlanmadır. Hikâyelerde çocukların cinsiyeti de göz önünde bulundurularak ana karakter için Ela ve Ali isimleri seçilmiştir.

Çocuğun problem karşısında tercih ettiği olumlu ya da olumsuz davranış kodlanarak olumlu davranış için 1 olumsuz davranış için 0 puan verilir. Toplam puan değerlendirme üzerinden yapılır. Ölçek toplam puan norm aralıkları şöyledir: 0-2 puan alt, 3-4 orta, 5-6 ise üst düzeyde sosyal problem çözme becerisine işaret eder. Örnek hikâye ise puanlanmaz. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği kapsamında Pearson korelasyon katsayısı 0,532 olarak tespit edilmiştir. Mevcut bulgu, ölçeğin zaman içindeki güvenilirliği bakımından önemlidir.

Testin tüm geçerlik-güvenirlik analiz sonuçlarına bakıldığında Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği'nin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerini test etmek amacıyla kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

5.4. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda 204 katılımcıdan elde edilen verilerin analizi IBM SPSS Statistics 22 (SPSS Inc., Chicago, IL) programında uygun istatistiksel yöntemler ile değerlendirilmiştir. Araştırmada Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği'ne ilişkin normallikler çarpıklık ve basıklık değerleri baz alınarak değerlendirilmiş, çarpıklık ve basıklık değerleri +2 ile -2 değerleri arasında olduğu tespit edilmiş alt boyut puanları için dağılımın normal olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle ölçek toplam puanları ve bu alt boyutların puan karşılaştırmaları yapılırken parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlik analizleri yapılmıştır. Buna göre Olumlu Ebeveyn-ocuk İlişkisi alt boyutuna ilişkin Cronbach Alpha değerinin 0.715, Olumsuz Ebeveyn-ocuk İlişkisi alt boyutuna ilişkin Cronbach Alpha değerinin ise 0.790 olduğu saptanmıştır. Yani Ebeveyn ocuk İlişkisi leği için hesaplanan Cronbach Alpha değerinin oldukça iyi güvenirlikte olduğu söylenebilmektedir. Araştırmada kullanılan ölçeklerde normal dağılım gösteren ölçek toplam puanları ve alt boyutları için iki grup karşılaştırmalarında IndependentSample T Test ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı kategorik verileri sayı (n) ve yüzde (%), nicel verileri ise ortalama, ortalama sıra sayısı, standart sapma değerleri, arpıklık, basıklık, minimum ve maksimum değerleri gösterilmiştir. Verilerde kayıp veri (missingvalue) olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca nitel değişkenler arasında ilişki olup olmadığı PearsonKi Kare analizi ile incelenmiştir.

BULGULAR

Tablo 2. Araştırmada kullanılan Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler

Ölçek ve alt boyutları	Ortalama $\bar{x}$ SS	Min	Ma x	Çarpıklık	Basıklık
Olumlu Ebeveyn-Çocuk İlişkisi alt boyutu (Anne)	44.55 $\bar{x}$ 3.46	31	50	-0.573	0.351
Olumsuz Ebeveyn-Çocuk İlişkisi alt boyutu (Anne)	14.28 $\bar{x}$ 3.45	6	25	0.533	0.576
Olumlu Ebeveyn-Çocuk İlişkisi alt boyutu (Baba)	44.20 $\bar{x}$ 4.73	30	76	0.914	1.456
Olumsuz Ebeveyn-Çocuk İlişkisi alt boyutu (Baba)	13.52 $\bar{x}$ 3.47	5	25	0.172	0.320

Yukarıdaki tabloda araştırmada kullanılan Ebeveyn-çocuk İlişkisi Ölçeği'ne ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre annelere ilişkin Olumlu-ebeveyn çocuk ilişkisi alt boyut puanına ilişkin ortalamanın 44.55 $\bar{x}$ 3.46, minimum puanın 31, maksimum puanın 50, çarpıklık katsayısının -0.573, basıklık puanının 0.351 olduğu, Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyut puanına ilişkin ortalama 14.28 $\bar{x}$ 3.45, minimum puan 6, maksimum puan 25, çarpıklık katsayısı 0.533, basıklık katsayısı 0.576 olarak saptanmıştır. Babalara ilişkin olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanına ilişkin ortalama 44.20 $\bar{x}$ 4.73, minimum 30, maksimum 76 puan çarpıklık katsayısının 0.914, basıklık katsayısının 1.456 olduğu, olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyut puan ortalamasının 13.52 $\bar{x}$ 3.47, minimum puanın 5, maksimum puanın 25, çarpıklık katsayısının 0.172, basıklık katsayısının 0.320 olduğu saptanmıştır. Buna göre Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği alt boyut puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin 2 ile -2 aralığında olduğu*, yani puanların normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Dolayısıyla ölçek puan karşılaştırmalarında parametrik testlerin kullanılacağı söylenebilmektedir.

*+2.0 -2.0 için kaynak: George, D., & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson

Tablo 3. Araştırmaya katılan 48-72 aylık çocukların Sosyal Problem Çözme Ölçeği değerlendirme kriterleri

Puan seviyesi	Frekans (n)	Yüzde (%)
Alt	90	44.1
Orta	78	38.2
Üst	36	17.6
Toplam	204	100

Yukarıdaki tabloda araştırmaya katılan 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme yeteneği ölçeğinden aldıkları puanların değerlendirme kriterleri incelendiğinde 90 kişinin puan düzeyinin (%44.1) alt, 78 kişinin (%38.2) puan düzeyinin orta, 36 kişinin puan düzeyinin (%17.6) üst seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerine farklılaşmanın incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Alt	90	44.83 $\bar{X}$ 3.19	3.530	0.031*
	Orta	78	43.80 $\bar{X}$ 3.79		
	Üst	36	45.50 $\bar{X}$ 3.10		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Alt	90	13.80 $\bar{X}$ 3.44	1.629	0.199
	Orta	78	14.65 $\bar{X}$ 3.31		
	Üst	36	14.72 $\bar{X}$ 3.70		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Alt	90	43.94 $\bar{X}$ 4.05	0.564	0.570
	Orta	78	44.65 $\bar{X}$ 5.62		
	Üst	36	43.88 $\bar{X}$ 4.25		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Alt	90	13.21 $\bar{X}$ 3.70	1.278	0.281
	Orta	78	13.53 $\bar{X}$ 3.48		
	Üst	36	14.30 $\bar{X}$ 2.75		

*p<0,05

Yukarıdaki tabloda ebeveyn-çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşmanın incelenmesi için Varyans Analizi

(One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşma incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0.031<0.05$). Buna göre olumlu sosyal problem çözme becerisi üst düzey olanların (ort=45.50), orta olanlara göre (ort=43.80)ebeveyn-çocuk ilişkisinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisine ilişkin anne olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı ve baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 5. Cinsiyet değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	t	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Kadın	102	44.75 $\mp$ 3.65	0.767	0.444
	Erkek	102	44.37 $\mp$ 3.26		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Kadın	102	14.50 $\mp$ 3.44	0.911	0.363
	Erkek	102	14.06 $\mp$ 3.47		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Kadın	102	44.68 $\mp$ 5.21	1.542	0.148
	Erkek	102	43.72 $\mp$ 4.17		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Kadın	102	13.36 $\mp$ 3.35	-0.684	0.495
	Erkek	102	13.69 $\mp$ 3.59		

Yukarıdaki tabloda cinsiyet değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanlar Independent Sample T Test ile incelenmiştir. Buna göre, cinsiyet değişkeni bakımından anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. Kardeş sayısı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	0	58	45.05 $\bar{X}$ 3.18	0.855	0.465
	1	113	44.20 $\bar{X}$ 3.60		
	2	25	44.85 $\bar{X}$ 3.57		
	3	5	44.80 $\bar{X}$ 2.94		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	0	58	14.44 $\bar{X}$ 3	1.286	0.280
	1	113	14.40 $\bar{X}$ 3.18		
	2	25	14.07 $\bar{X}$ 5.12		
	3	5	11.40 $\bar{X}$ 3.20		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	0	58	45.08 $\bar{X}$ 3.46	1.268	0.286
	1	113	43.66 $\bar{X}$ 5.34		
	2	25	44.22 $\bar{X}$ 4.62		
	3	5	45.40 $\bar{X}$ 2.30		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	0	58	13.91 $\bar{X}$ 2.72	0.962	0.412
	1	113	13.64 $\bar{X}$ 3.68		
	2	25	12.66 $\bar{X}$ 3.85		
	3	5	12.60 $\bar{X}$ 2.88		

Yukarıdaki tabloda kardeş sayısı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki ilişkinin incelenmesi için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, kardeş sayısı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 7. Anne yaşı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	25 ve altı	3	45.33 $\bar{\pm}$ 2.30	0.400	0.808
	26-30	37	44.67 $\bar{\pm}$ 4.19		
	31-35	85	44.55 $\bar{\pm}$ 3.14		
	36-40	48	44.83 $\bar{\pm}$ 3.49		
	41-45	27	43.85 $\bar{\pm}$ 3.48		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	25 ve altı	3	12.33 $\bar{\pm}$ 2.08	0.696	0.595
	26-30	37	14.83 $\bar{\pm}$ 3.64		
	31-35	85	14.38 $\bar{\pm}$ 3.10		
	36-40	48	14.12 $\bar{\pm}$ 3.69		
	41-45	27	13.74 $\bar{\pm}$ 3.71		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	25 ve altı	3	47.66 $\bar{\pm}$ 0.57	2.143	0.077
	26-30	37	45.72 $\bar{\pm}$ 6.69		
	31-35	85	44.31 $\bar{\pm}$ 3.70		
	36-40	48	43.43 $\bar{\pm}$ 4.98		
	41-45	27	43 $\bar{\pm}$ 3.91		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	25 ve altı	3	13.66 $\bar{\pm}$ 3.05	0.920	0.453
	26-30	37	13.08 $\bar{\pm}$ 4.04		
	31-35	85	14.07 $\bar{\pm}$ 3.22		
	36-40	48	13.12 $\bar{\pm}$ 3.54		
	41-45	27	13.11 $\bar{\pm}$ 3.44		

Yukarıdaki tabloda anne yaşı değişkeni düzeyleri arasında Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre anne yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 8. Baba yaşı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	26-30	7	47.14 $\bar{X}$ 2.96	1.314	0.266
	31-35	57	44.36 $\bar{X}$ 3.63		
	36-40	70	44.78 $\bar{X}$ 3.30		
	41-45	46	44.36 $\bar{X}$ 3.88		
	46 ve üzeri	24	43.95 $\bar{X}$ 2.54		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	26-30	7	14.85 $\bar{X}$ 4.05	0.168	0.955
	31-35	57	14.26 $\bar{X}$ 2.97		
	36-40	70	14.40 $\bar{X}$ 3.90		
	41-45	46	14.30 $\bar{X}$ 3.39		
	46 ve üzeri	24	13.83 $\bar{X}$ 3.29		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	26-30	7	45.71 $\bar{X}$ 2.13	3.101	0.017*
	31-35	57	44.17 $\bar{X}$ 4.56		
	36-40	70	45.21 $\bar{X}$ 5.26		
	41-45	46	43.89 $\bar{X}$ 4.07		
	46 ve üzeri	24	41.50 $\bar{X}$ 4.33		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	26-30	7	13 $\bar{X}$ 6.55	0.528	0.715
	31-35	57	13.75 $\bar{X}$ 3.38		
	36-40	70	13.84 $\bar{X}$ 3.25		
	41-45	46	13.04 $\bar{X}$ 3.27		
	46 ve üzeri	24	13.16 $\bar{X}$ 3.69		

*p<0,05

Yukarıdaki tabloda baba yaşına göre değişkeni düzeyleri arasında Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre baba yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05). Ancak baba yaşı düzeyleri arasında baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı

bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0.017<0.05$). Hangi yaş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için yapılan post hoc testi sonucuna göre baba yaşı 36-40 arasında olanların baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puan ortalamasının ($ort=45.21$), 46 ve üzerinde olanlara göre ($ort=41.50$) daha yüksek olduğu yani, yaşı 36-40 arasında olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 9. Annenin öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	40	44.17 $\mp$ 3.19	1.240	0.296
	Ortaöğretim	53	45.09 $\mp$ 3.90		
	Yükseköğretim	99	44.59 $\mp$ 3.21		
	Lisansüstü	12	43.16 $\mp$ 4.17		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	40	13.42 $\mp$ 3.60	2.146	0.096
	Ortaöğretim	53	14.83 $\mp$ 3.77		
	Yükseköğretim	99	14.16 $\mp$ 3.23		
	Lisansüstü	12	15.83 $\mp$ 2.62		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	40	43.92 $\mp$ 3.85	2.208	0.088
	Ortaöğretim	53	44.73 $\mp$ 6.54		
	Yükseköğretim	99	44.42 $\mp$ 3.51		
	Lisansüstü	12	41 $\mp$ 5.93		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	40	12.60 $\mp$ 4.32	1.697	0.169
	Ortaöğretim	53	13.30 $\mp$ 3.67		
	Yükseköğretim	99	13.92 $\mp$ 2.94		
	Lisansüstü	12	14.33 $\mp$ 3.14		

Yukarıdaki tabloda annenin öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe,

varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre anne öğrenim durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 10. Babanın öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	33	44.30 $\bar{X}$ 3.10	0.278	0.841
	Ortaöğretim	65	44.69 $\bar{X}$ 3.83		
	Yükseköğretim	91	44.65 $\bar{X}$ 3.34		
	Lisansüstü	15	43.93 $\bar{X}$ 3.49		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	33	13.39 $\bar{X}$ 3.17	1.346	0.261
	Ortaöğretim	65	14.52 $\bar{X}$ 3.47		
	Yükseköğretim	91	14.58 $\bar{X}$ 3.43		
	Lisansüstü	15	13.46 $\bar{X}$ 3.94		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	33	43.93 $\bar{X}$ 3.56	0.043	0.988
	Ortaöğretim	65	44.23 $\bar{X}$ 4.58		
	Yükseköğretim	91	44.28 $\bar{X}$ 5.32		
	Lisansüstü	15	44.20 $\bar{X}$ 4.22		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	İlköğretim	33	12.72 $\bar{X}$ 4.46	1.050	0.372
	Ortaöğretim	65	13.33 $\bar{X}$ 3.60		
	Yükseköğretim	91	13.91 $\bar{X}$ 2.95		
	Lisansüstü	15	13.80 $\bar{X}$ 3.38		

Yukarıdaki tabloda babanın öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way

ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre baba eğitim durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 11. Anne çalışma durumu değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	t	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	79	44.35 $\mp$ 3.52	-0.669	0.504
	Çalışmıyor	125	44.68 $\mp$ 3.43		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	79	14.29 $\mp$ 3.15	0.006	0.995
	Çalışmıyor	125	14.28 $\mp$ 3.64		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	79	44.37 $\mp$ 4.01	0.416	0.678
	Çalışmıyor	125	44.09 $\mp$ 5.15		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	79	13.36 $\mp$ 3.43	-0.529	0.597
	Çalışmıyor	125	13.63 $\mp$ 3.51		

Yukarıdaki tabloda anne çalışma durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların karşılaştırılması için IndependentSample T Test uygulanmıştır. Buna göre anne çalışma durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 12. Baba çalışma durumu değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	t	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	198	44.56 $\mp$ 3.47	0.042	0.966
	Çalışmıyor	6	44.50 $\mp$ 3.27		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	198	14.29 $\mp$ 3.46	0.208	0.836
	Çalışmıyor	6	14 $\mp$ 3.28		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	198	44.27 $\mp$ 4.69	1.159	0.248
	Çalışmıyor	6	42 $\mp$ 6.06		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışıyor	198	13.45 $\mp$ 3.46	-1.777	0.077
	Çalışmıyor	6	16 $\mp$ 2.96		

Yukarıdaki tabloda baba çalışma durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanların karşılaştırılması için Independent Sample T Test uygulanmıştır. Buna göre baba çalışma durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 13. Aile gelir durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	4000 TL ve altı	5	45 $\mp$ 2.34	0.698	0.554
	5000-8000 TL	60	45.03 $\mp$ 3.92		
	8000 TL ve üzeri	12	44.47 $\mp$ 3.28		
	Düzenli geliri yok	15	43.73 $\mp$ 3.36		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	4000 TL ve altı	5	13.80 $\mp$ 1.48	0.114	0.952
	5000-8000 TL	60	14.38 $\mp$ 4.03		
	8000 TL ve üzeri	12	14.37 $\mp$ 3.29		

	Düzenli geliri yok	15	13.93 $\bar{\pm}$ 2.89		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	4000 TL ve altı	5	45.60 $\bar{\pm}$ 4.50	0.827	0.480
	5000-8000 TL	60	43.91 $\bar{\pm}$ 4.45		
	8000 TL ve üzeri	12	44.42 $\bar{\pm}$ 4.91		
	Düzenli geliri yok	15	42.66 $\bar{\pm}$ 4.62		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	4000 TL ve altı	5	15.60 $\bar{\pm}$ 4.66	0.791	0.500
	5000-8000 TL	60	13.26 $\bar{\pm}$ 3		
	8000 TL ve üzeri	12	13.47 $\bar{\pm}$ 3.51		
	Düzenli geliri yok	15	13.86 $\bar{\pm}$ 3.50		

Yukarıdaki tabloda aile gelir durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre aile gelir durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 14. Annenin mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{\pm}$ S	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışmıyor	93	44.79 $\bar{\pm}$ 3.49	0.453	0.770
	Esnaf	5	44.60 $\bar{\pm}$ 4.97		
	Hizmet sektörü	79	44.44 $\bar{\pm}$ 3.30		
	İşçi	16	44.56 $\bar{\pm}$ 2.94		
	Memur	11	43.36 $\bar{\pm}$ 4.58		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışmıyor	93	14.11 $\bar{\pm}$ 3.79	0.464	0.762
	Esnaf	5	14.80 $\bar{\pm}$ 2.28		
	Hizmet sektörü	79	14.46 $\bar{\pm}$ 3.07		

	İşçi	16	13.62±3.70		
	Memur	11	15.18±3.28		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışmıyor	93	44.05±4.49	0.274	0.895
	Esnaf	5	45.20±2.48		
	Hizmet sektörü	79	44.08±5.45		
	İşçi	16	44.56±3.59		
	Memur	11	45.36±3.69		
Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Çalışmıyor	93	13.39±3.60	1.323	0.263
	Esnaf	5	16.60±4.39		
	Hizmet sektörü	79	13.70±3.35		
	İşçi	16	13.06±3.17		
	Memur	11	12.63±2.94		

Yukarıdaki tabloda anne öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre anne meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 15. Babanın mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanların incelenmesi

Ölçek	Kategoriler	N	Ortalama±SS	F	p
Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Esnaf	34	44.70±3.08	0.105	0.957
	Hizmet sektörü	77	44.51±3.16		
	İşçi	66	44.42±3.63		
	Memur	27	44.81±4.35		
Anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Esnaf	34	13.50±3.21	0.740	0.529
	Hizmet sektörü	77	14.53±3.05		
	İşçi	66	14.34±3.43		
	Memur	27	14.44±4.71		
Baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Esnaf	34	43.64±4.81	2.682	0.048*
	Hizmet sektörü	77	43.76±3.66		
	İşçi	66	44.04±4.32		
	Memur	27	46.55±7.28		
	Esnaf	34	12.73±4.12		

Baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı	Hizmet sektörü	77	13.72±3.08	0.717	0.543
	İşçi	66	13.68±3.65		
	Memur	27	13.59±3.24		

*p<0,05

Yukarıdaki tabloda babanın meslek durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanların karşılaştırılması için Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumda post-hoc karşılaştırma testlerinden varyansların homojen olduğu durumda Scheffe, varyansların homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre baba meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05). Ancak baba meslek düzeyleri arasında babanın olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p=0.048<0.05). Hangi meslek düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için yapılan post hoc testi sonucuna göre baba meslek düzeyi memur olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi ortalama puanının (ort=46.55), esnaflara göre (ort=43.64), işçilere göre (ort=44.04) ve hizmet sektöründe çalışanlara göre (ort=43.76) daha yüksek olduğu yani, babasının mesleği memur olanların ebeveyn çocuk ilişkisinde olumlu tutumunun babası esnaf, işçi ve hizmet sektöründe olanlara göre daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 16. 48-72 aylık çocukların demografik bilgileri ile Sosyal Problem Çözme Becerileri arasındaki farklılaşmanın incelenmesi

Değişkenler	Kategoriler	Alt	Orta	Üst	Toplam	Ki Kare değeri	p
Cinsiyet	Kadın	40 %44.4	43 %55.1	19 %52.8	102 %50	2.043	0.360
	Erkek	50 %55.6	35 %44.9	17 %47.2	102 %50		
Kardeş sayısı	0	26 %28.9	23 %29.9	9 %25	58 %28.6	6.559	0.364
	1	46 %51.1	42 %54.5	25 %69.4	113 %55.7		
	2	14 %15.6	11 %14.3	2 %5.6	27 %13.3		
	3	4 %4.4	1 %1.3	0 %0	5 %2.5		
Anne yaşı	25 ve altı	1 %1.1	2 %2.6	0 %0	3 %1.5	3.652	0.887
	26-30	17 %19.1	14 %18.4	6 %17.1	37 %18.5		
	31-35	36 %40.4	34 %44.7	15 %42.9	85 %42.5		
	36-40	22 %24.7	15 %19.7	11 %31.4	48 %24		

	41-45	13 %14.6	11 %14.5	3 %8.6	27 %13.5		
Baba yaşı	26-30	3 %3.3	1 %1.3	3 %8.3	7 %3.4	7.124	0.523
	31-35	21 %23.3	25 %32.1	11 %30.6	57 %27.9		
	36-40	30 %33.3	27 %34.6	13 %36.1	70 %34.3		
	41-45	24 %26.7	17 %21.8	5 %13.9	46 %22.5		
	46 ve üzeri	12 %13.3	8 %10.3	4 %11.1	24 %11.8		
Annenin öğrenim durumu	İlköğretim	25 %27.8	14 %17.9	1 %2.8	40 %19.6	12.432	0.053
	Ortaöğretim	23 %25.6	21 %26.9	9 %25	53 %26		
	Yükseköğretim	38 %42.2	39 %50	22 %61.1	99 %48.5		
	Lisansüstü	4 %4.4	4 %5.1	4 %11.1	12 %5.9		
Babann öğrenim durumu	İlköğretim	20 %22.2	12 %15.4	1 %2.8	33 %16.2	15.395	0.017*
	Ortaöğretim	32 %35.6	24 %30.8	9 %25	65 %31.9		
	Yükseköğretim	31 %34.4	35 %44.9	25 %69.4	91 %44.6		
	Lisansüstü	7 %7.8	7 %9	1 %2.8	15 %7.4		
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	32 %35.6	32 %41	15 %41.7	79 %38.7	0.686	0.710
	Çalışmıyor	58 %64.4	46 %59	21 %58.3	125 %61.3		
Babanın çalışma durumu	Çalışıyor	87 %96.7	77 %98.7	34 %94.4	198 %97.1	1.663	0.435
	Çalışmıyor	3 %3.3	1 %3.1	2 %5.6	6 %2.9		
Aile geliri	4000 TL altı	1 %1.1	4 %5.1	0 %0	5 %2.5	9.580	0.143
	5000-8000 TL	32 %36.8	21 %26.9	7 %19.4	60 %29.9		
	8000 TL ve üzeri	49 %56.3	48 %61.5	24 %66.7	121 %60.2		
	Düzenli geliri yok	5 %5.7	5 %6.4	5 %13.9	15 %7.5		
Anne mesleği	Çalışmıyor	49 (%54.4)	34 %43.6	10 %27.8	93 %45.6	13.208	0.102
	Esnaf	2 %2.2	3 %3.8	0 %0	5 %2.5		
	Hizmet sektörü	26 %28.9	32 %41	21 %58.3	79 %38.7		
	İşçi	9 %10	5 %6.4	2 %5.6	16 %7.8		
	Memur	4 %4	4 %5.1	3 %8.3	11 %54.		
Baba mesleği	Esnaf	14 %15.6	11 %14.1	9 %25	34 %16.7	6.594	0.360
	Hizmet sektörü	32 %35.6	29 %37.2	16 %44.4	77 %37.7		
	İşçi	34	26	6	66		

		%37.8	%33.3	%16.7	%32.4		
	Memur	10	12	5	27		
		%11.1	%15.4	%13.9	%13.2		

*p<0,05

Yukarıdaki tabloda 48-72 aylık çocukların demografik bilgileri ile Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri arasındaki farklılaşmanın incelenmesi için Pearson Ki Kare testi yapılmıştır. Buna göre Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri ile demografik bilgiler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Yalnızca baba eğitim durumu düzeyleri ile Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim durumu ortaöğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi alt düzeyde iken, eğitim durumu yükseköğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi orta düzeyde olduğu gözlenmektedir.

TARTIŞMA

Mevcut araştırmada ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinde farklılaşma durumu incelenmiştir. Bu bağlamda konunun çeşitli demografik parametreler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği, Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği ve araştırmacı tarafından düzenlenen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın bulgular kısmında Tablo 1’de Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler verilmiştir. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, katılımcıların 102’sinin (%50) kadın, 102’sinin (%50) erkek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı değişkeni incelendiğinde, katılımcıların %55,4 ile çoğunluğunun 1 kardeşi olduğu olduğu saptanmıştır. Anne yaşı değişkeni incelendiğinde, katılımcıların %41,7’si 31-35 yaş aralığında, %23,5’inin 36-40 arasında olduğu tespit edilmiştir. Baba yaşı değişkeni incelendiğinde, katılımcıların %27,9’unun 31-35 arasında olduğu, %34,3’ünün 36-40 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim durumu değişkeni incelendiğinde, katılımcıların %48,5’inin yükseköğretim, %26’sının ise eğitim durumu ortaöğretim olduğu görülmüştür. Baba eğitim durumu değişkeni incelendiğinde, katılımcıların babasının eğitim durumu %31,9 ile ortaöğretim,%44,6’sının ise, yükseköğretim olduğu görülmüştür. Annenin çalışma durumu değişkeni incelendiğinde %38,7’sinin çalıştığı, %61,3 çalışmadığı, baba çalışma durumu değişkeni incelendiğinde, %97,1 çalıştığı, %2,9 çalışmadığı saptanmıştır. Aile geliri değişkeni incelendiğinde, katılımcıların, %29,4’ ünün 5000-8000 arasında geliri olduğu, %59,3’ünün 8000 TL ve üzeri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2’de ise, mevcut araştırmada kullanılan Ebeveyn-çocuk İlişkisi Ölçeği’ne ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre annelere ilişkin Olumlu-ebeveyn çocuk ilişkisi alt boyut puanına ilişkin ortalamanın 44.55 ± 3.46 , Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyut puanına ilişkin ortalama 14.28 ± 3.45 olarak saptanmıştır. Babalara ilişkin olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanına ilişkin ortalama 44.20 ± 4.73 , olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyut puan ortalamasının 13.52 ± 3.47 olduğu saptanmıştır. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği puanlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Dolayısıyla ölçek puan karşılaştırmalarında parametrik testlerin kullanılmıştır.

Tablo 3'te araştırmaya katılan 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme yeteneği ölçeğinden aldıkları puanların değerlendirme kriterleri incelenmiştir. Katılımcıların %44,1'inin düzeyinin alt, %38,2' sinin orta, %17,6'sının üst seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerileri arasında farklılaşma var mıdır?

Tablo 4'te Ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin farklılaşması incelenmiştir. Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşma incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0.031<0.05$). Buna göre olumlu sosyal problem çözme becerisi üst düzey olanların (ort=45.50), orta olanlara göre (ort=43.80)ebeveyn-çocuk ilişkisinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisine ilişkin anne olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı ve baba olumsuz olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Literatür incelendiğinde "4-6 Yaş Arası Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Yönünden İncelenmesi" ile aynı amaca bağlı olarak yeterli araştırma bulunmamaktadır. Ancak ebeveyn çocuk ilişkisini inceleyen, ebeveyn tutumlarının sosyal problem çözme becerisine etkisini gösteren, sosyal problem çözme becerisinin farklı değerkenler açısından durumunu inceleyen araştırmalar mevcuttur. Bu bağlamda Çebi, 2019' un Okul öncesi eğitime devam eden (48-72 Ay) çocukların annelerinin iletişim becerisini ölçen "ABCİDA" puan ortalamaları ve çocuklarının sosyal problem çözme becerisini ölçen "WSPÇT" puan ortalamaları ile ilgili olarak; Çocukların WSPÇT ve annelerinin ABCİDA puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Mevcut araştırma sonucu ve literatür değerlendirildiğinde ebeveyn-çocuk ilişkinin, iletişimden daha kapsamlı bir kavram olması üzerinden yorumlanabilir. İlişki içerisinde sunulan doğru ve etkin iletişimin, sosyal problem çözme üzerinde olumlu etkisi olduğu düşünülebilir. Gebelik ve doğum sonrası dönemde temel ilişki nesnesinin anne olduğu düşünüldüğünde ise anne olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin, sosyal problem çözme becerisi üzerindeki farklılaşma araştırma ile doğerulanmıştır.

Çocuğun cinsiyet değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisinde anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 5'te cinsiyet değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre, cinsiyet değişkeni bakımından anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Literatürde bu sonuçla örtüşen bulgular görülmüştür. Çebi, 2019' un çalışmasında, katılımcıların çocuklarının cinsiyetlerine göre Çocuk-Ana baba İlişki Ölçeği ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Bunun yanı sıra Gülay, 2004 çalışmasını incelediğimizde çocukların sosyal becerileri kullanma sıklıklarında cinsiyet değişkeninin etkili olmadığını göstermiştir. Aydoğdu ve Dilekmen, (2016) çalışmalarının sonucunda ise, kadınların erkeklere oranla daha fazla demokratik tutum sergilediklerini ve çocuklarıyla olumlu ilişkilerin daha fazla olduğunu saptamışlardır.

Kardeş sayısına göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 6'da kardeş sayısı değişkenine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre, kardeş sayısı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Literatür incelendiğinde anne babaların çocuk sayısındaki artma ya da azalma durumu ebeveyn-çocuk ilişkisini etki etmediği görüldüğü çalışmalar rastalanmıştır. Bunun sebebi ebeveynlerin çocuklarına gösterdiği tutumların eşit ve yeterli vakit ayrılıyor olması düşünülebilir. Şahin ve Özyürek (2005) araştırması incelendiğinde 5-6 yaş aralığı çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları hakkındaki sonucun ebeveyn tutumlarının çocuk sayısından anlamlı derecede etkilenmediğine saptanmıştır. Yine Özpolat (2020)' in araştırmasında, ebeveyn tutumlarının çocuk sayısı değişkenine göre elde ettiği sonuçlar arasında otoriter ve hoşgörülü tutumların çocuk sayısı ile arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken demokratik tutumda anlamlı bir farklılık görüldüğü tespit edilmiştir.

Çebi, 2019 çalışmasında mevcut sonuçla örtüşen bulgular bulunmuştur. Katılımcıların çocuk sayısına göre Çocuk-Ana baba İlişki Ölçeği ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Annenin yaşına göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 7’de anne yaşına göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre anne yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Ebeveynlerin yaşları değişim gösterdikçe çocukları ile iletişiminin değişmemesinin nedeni gösterdikleri tutum ve davranışların devamlılığından kaynaklı olabilir.

Babanın yaşına göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 8’de baba yaşına göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre baba yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Ancak baba yaşı düzeyleri arasında baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0,017<0,05$). Hangi yaş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için yapılan post hoc testi sonucuna göre baba yaşı 36-40 arasında olanların baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puan ortalamasının ($ort=45,21$), 46 ve üzerinde olanlara göre ($ort=41,50$) daha yüksek olduğu yani, yaşı 36-40 arasında olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

36-40 yaş aralığı Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı’na göre Üretkenlik Karşısında Durağanlaşma evresidir. Bu evrede yetişkinler, önceki evrelerden getirdikleri beceriler ile yaşamlarında aile, iş ve akran ilişkilerinde üretici ve yaratıcı bir evre yaşarlar. Evrenin olumlu ucunda üretkenlik varken, olumsuz ucunda ise durağanlaşma vardır. Durağanlık ise üretkenliğin aksine yetişkinin kendine olumsuz anlamda yönelmesi ve sonraki kuşaklar için bir şey yapmaması halidir. Mevcut araştırma sonucu ile birlikte düşünüldüğünde ise mevcut yaşta bulunan yetişkinlerin Erikson açısından üretkenlik evresinde olmaları ve olumlu baba-çocuk ilişkisini etkilediğini göstermektedir (Erikson, 1980)

Annenin öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 9 'da anne öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre anne eğitim durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Saygı, 2011 çalışmasında annenin öğrenim durumu değişkeninin Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan toplam puanlara etki etmediği sonucuna ulaşarak grupların puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Mevcut sonuç ile Tablo 9 verileri örtüşmektedir.

Çakıcı 2006' ya göre anne çocuk ilişkisinde anne öğrenim düzeyinin etkili olduğunu, anne öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Babanın öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 10'da baba öğrenim durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre baba öğrenim durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Bunun nedeni olarak ebeveynlerin çocuk ilişkisinde ebeveynin öğrenim durumları arasındaki ilişkiden kaynaklı olarak çocukların okul yaşantılarındaki olumsuz duruma neden olmadığı düşünülebilir. Bu durumu ebeveynlerin çocukları sosyal problem çözme becerisini idrak etmede öğrenim düzeylerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Arslan (2016), araştırmasında öğrenim düzeyi yüksek olan babaların çocukları ile olan ilişkilerinde birlikte geçirdikleri vakitte duygusal paylaşım içerisinde oldukları, aktif diyalog kurdukları, sıcak ve daha yakın ilişkiler içinde oldukları tespit edilmiştir.

Annenin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 11’de anne çalışma durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre anne çalışma durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Saygı, 2011 çalışmasında çalışan anneler ve çalışmayan ebeveynlerin ölçek boyutu puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu söyleyerek farklılığı çalışmayan anneler lehine gözlemlemiştir. Çocuklarıyla anlamlı oranda diğer gruplardan farklı olarak olumlu ilişki kuran kişilerin çalışmayan annelerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu literatür sonucu Tablo 11 bulgularıyla örtüşmemektedir.

Babanın çalışma durumuna göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 12’ de baba çalışma durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre baba çalışma durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Kizuki ve arkadaşları (2018), araştırmalarında çalışan ebeveynlerin evlerine geç veya düzensiz gelmesinin çocuklarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada ise Russell ve Thornton (2009), araştırmaları sonucunda ebeveynlerin çalışmasının veya çalışmamasının çocuğunun yaşam kalitesine ve geçirdiği süreye etki ettiğini belirtmişlerdir.

Ailenin gelir durumuna göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 13’ te aile gelir durumuna göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği’nden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre aile gelir durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Karakoç, 2021 çalışmasında katılımcıların gelir düzeylerine göre Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Bu bağlamda ifade edilen bu sonuç Tablo

13 sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Dereli (2017), çalışmasına göre ailenin gelir düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkilerinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Annenin mesleğine göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 14' te anne mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre anne meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Babanın mesleğine göre anlamlı farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 15' te baba mesleğine göre Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre baba meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Ancak baba meslek düzeyleri arasında babanın olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.048<0.05$). Hangi meslek düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için yapılan post hoc testi sonucuna göre baba meslek düzeyi memur olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi ortalama puanının (ort=46.55), esnaflara göre (ort=43.64), işçilere göre (ort=44.04) ve hizmet sektöründe çalışanlara göre (ort=43.76) daha yüksek olduğu yani, babasının mesleği memur olanların ebeveyn çocuk ilişkisinde olumlu tutumunun babası esnaf, işçi ve hizmet sektöründe olanlara göre daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

48-72 aylık çocukların demografik bilgilerine göre Sosyal Problem Çözme Beceri düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmakta mıdır?

Tablo 16'da, 48-72 aylık çocukların demografik bilgileri ile Sosyal Problem Çözme Becerileri arasındaki farklılaşma incelenmiştir. Buna göre Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri ile demografik bilgiler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Yalnızca baba eğitim durumu düzeyleri ile Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim durumu ortaöğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi alt düzeyde iken, eğitim durumu yükseköğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi orta düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Walker, 2002 çalışmasına göre okul öncesi çocukların sosyal problem çözme stratejilerinin doğası ve yetkinliği üzerindeki cinsiyet etkilerini araştırdı. Sonuçlar, genel olarak kızların problemler karşısındaki çözüm tepkilerinin erkeklere göre daha yetkin olduğunu (yani, akranlarıyla başarılı bir şekilde çalışmayı yansıttığını) olduğunu göstermiştir. Yaptığımız çalışmada ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Seven, 2006 çalışmasında sosyo-ekonomik düzey değişkeninin etkisine bakıldığında ise, düşük sosyoekonomik düzeydeki aile çocuklarının, yüksek ve orta sosyo- ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına göre sosyal beceri puan ortalamalarının daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, Tablo 16 verileri ile uyuşmamaktadır.

Akbaş, 2005 çalışmasında çocukların içinde buldukları sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça sosyal problem çözme becerilerinin de arttığı görülmüştür. Atılğan, 2001 çalışmasında baba öğrenim durumu üniversite düzeyinde olan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Atılğan'ın sonucu ile mevcut araştırma sonucu örtüşmemektedir.

Mavi Dervişoğlu, 2007 çalışmasına göre anne ve babaların eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal becerileri de artış göstermektedir. Çocuğun sosyal gelişiminde ve özgüven kazanımında babanın önemli bir rolü bulunmaktadır. Dolayısıyla çocuğun gelişiminde ve hayata hazırlık sürecinde babanın aileyle toplum arasında babanın bir köprü pozisyonu bulunmaktadır (Yavuzer, 2013).

Babanın çocuk yetiştirme sürecinde çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olması, çocuğa karşı uygulanan tutum davranışlar ve gelişiminin desteklenmesi yönünde önem taşımaktadır. Dolayısıyla babanın eğitim düzeyinin yüksek olması çocuklarıyla pozitif yönde ilişki kurma konusunda bir çaba içinde bulunmasına neden olmaktadır. (Özgüven, 2001; Yavuzer, 2010).

Babanın öğrenim düzeyi arttıkça çocuk gelişimi hakkında daha yeterli bir bakış açısına sahip olmaktadır. Dolayısıyla çocuk yetiştirme konusunda da kendini daha yeterli görmektedir (Model, 1981).

Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010) çalışmada yer alan çocukların kardeş sayısının, anne ve babanın öğrenim düzeyinin çocukların davranışsal sorunları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını bulmuşlardır.

Genç ve Kalafat, 2010 araştırmalarında problem çözüme becerileriyle ilgili olarak ise; babanın öğrenim düzeyi ile problem çözüme becerileri arasında anlamlı farklılaşma olduğu, üniversite ve lise mezunu babaların çocuklarının puan ortalamalarının okuryazar olmayan, ilkokul, ortaokul mezunu babaların çocuklarının puan ortalamalarından yüksek olduğu; cinsiyet ve annelerinin öğrenim düzeylerine göre ise farklılık olmadığını bulmuşlardır. Genç ve Kalafat'ın 2010 araştırma sonucu ile Tablo 16 bulguları örtüşmektedir.

Canbolat, 2017 çalışmasında sosyal becerileri, cinsiyeti, kardeş sayısı, anne ve babanın öğrenim durumu değişkenlerinde farklılık gösterir olduğunu; doğum sırası, annenin ve babanın yaşı değişkenlerinde ise anlamlı farklılık gösterir sonucuna ulaşmıştır.

Atılgan, 2001 çalışmasında anne öğrenimi; ilköğretim, ortaöğretim veya üniversite düzeyinde olan öğrencilerin puan ortalamaları, annesi herhangi bir eğitim almamış öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anneleri üniversite mezunu olan öğrenciler, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olanlara göre daha olumlu sosyal beceri özelliklerine sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Atılgan'ın sonucu ile mevcut araştırma sonucu örtüşmemektedir.

Bozkurt Yükçü ve Demircioğlu 2017 çalışmasında anne baba eğitim durumunun dört-altı yaş arası çocukların sosyal problem çözüme becerisini etkilemediğini söylemiştir.

SONUÇ VE ÖNERİ

Mevcut bölüm, araştırma sırasında ulaşılan verilere dayanarak ulaşılan sonuç ve önerilere ayrılmıştır.

Sonuç

Ebeveyn çocuk ilişkisinin 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin farklılaşmasının incelenmesi üzerine

Anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından sosyal problem çözme becerileri arasındaki farklılaşma incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0.031<0.05$). Buna göre olumlu sosyal problem çözme becerisi üst düzey olanların (ort=45.50), orta olanlara göre (ort=43.80)ebeveyn-çocuk ilişkisinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisine ilişkin anne olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanı ve baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Çocuğun cinsiyet değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Cinsiyet değişkeni bakımından anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Kardeş sayısına göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Kardeş sayısı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Annenin yaşına göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Anne yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Babanın yaşına göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Baba yaşı düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Ancak baba yaşı düzeyleri arasında baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanları bakımından anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p=0.017<0.05$). Hangi yaş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için yapılan post hoc testi sonucuna göre baba yaşı 36-40 arasında olanların baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puan ortalamasının ($ort=45.21$), 46 ve üzerinde olanlara göre ($ort=41.50$) daha yüksek olduğu yani, yaşı 36-40 arasında olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Annenin öğrenim durumuna göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Anne öğrenim durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Babanın öğrenim durumuna göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Baba öğrenim durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Annenin çalışma durumuna göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Anne çalışma durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Babanın çalışma durumuna göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Baba çalışma durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Ailenin gelir durumuna göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Aile gelir durumu düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Annenin mesleğine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Anne meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Babanın mesleğine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine;

Baba meslek düzeyleri arasında anne olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, anne olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı, baba olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi puanı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Ancak baba meslek düzeyleri arasında babanın olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi puanı bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0.048<0.05$). Hangi meslek düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için yapılan post hoc testi sonucuna göre baba meslek düzeyi memur olanların olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi ortalama puanının ($ort=46.55$), esnaflara göre ($ort=43.64$), işçilere göre ($ort=44.04$) ve hizmet sektöründe çalışanlara göre ($ort=43.76$) daha yüksek olduğu yani, babasının mesleği memur olanların ebeveyn çocuk ilişkisinde olumlu tutumunun babası esnaf, işçi ve hizmet sektöründe olanlara göre daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

48-72 aylık çocukların demografik bilgilerine göre Sosyal Problem Çözme Beceri düzeyi üzerine;

Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri ile demografik bilgiler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Yalnızca baba eğitim durumu düzeyleri ile Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim durumu ortaöğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi alt düzeyde iken, eğitim durumu yükseköğretim olanların Sosyal Problem Çözme Becerilerine etki düzeyi orta düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Öneriler

Eğitimcilere ve Anne- Babalara Öneriler

Ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuklarda sosyal problem çözme becerisinin kazanımı açısından önem arz etmektedir. Bu noktada ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine şu öneriler verilebilir:

1. Gebeliğin başlangıcı itibariyle bebek ve ebeveynleriyle temel düzeyde iletişim başlamış olur. Anne karnından başlamak üzere bebeğin biyolojik, sosyal ve psikolojik yönünün göz önünde bulundurulması esas olmalıdır.
2. Doğum itibariyle bebek, kendisi için bildik ve tanıdık bir ortamdan yeni bir ortam olan dış dünyaya adım atmış olur. Annenin kuracağı ilişki bebek için dış dünyaya karşı güven hissetmesine ve huzur duygusu içinde olmasını sağlayacaktır.
3. Çocuğun ihtiyaçlarını, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlar olarak ikiye ayırabiliriz. Temel bakım verenlerin bebek için açlık, susuzluk ve barınma gibi temel yaşam ihtiyaçlarını kapsamasının yanında ilgili, sevgi dolu ve huzur hissetmesini sağlayan bir yaklaşım içinde olmaları da gerekmektedir. Ayrıca mevcut ihtiyaçlar iç içe geçmiş bir şekilde yer almaktadır. Fiziksel ihtiyaç sağlanırken, psikolojik ihtiyacın da doyurulması gerekmektedir. Sözelimi emzirilen bebeğin fiziksel ihtiyacının yanı sıra ilgi, sevgi ve güven ihtiyacı da kapsanacak bir şekilde tutum gösterilmesi gereklidir.
4. İlişki, iletişimden daha fazlasıdır. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkisinde ihtiyaçların giderilmesi ve çocuğun içinde bulunduğu dönemin sosyal beceri düzeyine göre iletişim kurulmasının yanı sıra ebeveynin çocuk için etkin duygular

aktarımını sağlaması ve çocuğun duygusal geri dönüşlerini anlamlandırması ilişkisi çocuk için kapsayıcı ve doyum sağlayan bir hale getirecektir.

5. Çocuklarla kurulan iletişim, çocukların beceri kazanımında kritik rol oynar. Bu nedenle bakım verenlerin açık iletişim içinde, çocuğun ihtiyaçlarını desteklemesi ve ihtiyaçlarını gidermesi noktasında rol model olması gerekmektedir.
6. Günlük yaşantımızı devam ettirirken karşılaştığımız çözüm bekleyen her konuyu bir problem olarak ele alabiliriz. Annenin memesine ulaşmaktan, okulda karşılaştığımız bir akran ilişkisine kadar tüm zaman dilimleri çözüm bekleyen problemlerle doludur. Sosyal problem çözme becerisi, ebeveyn-çocuk ilişkisi içerisinde ebeveynlerin problemler karşısında aldıkları konunun çocuğun içselleştirmesi sonucunda gelişir. Bu noktada ebeveynlerin çözüme odaklı, soğukkanlı, çocuğu dinleyen ve destekleyen bir tutum içinde olması sosyal problem çözme becerisinin kazanımında kritik bir öneme sahiptir.
7. Ebeveyn-çocuk ilişkisi, sosyal problem çözme becerisi kazanımında kritik bir öneme sahiptir. Akran ilişkileri ise mevcut becerinin denenmesi ve kullanılabilir hale gelmesinde kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle akran ilişkilerini barındıran tüm ortamlar sosyal problem çözme becerisinin desteklenmesi için önemli deneyim alanlarıdır.
8. Akran ilişkilerinin eğitsel bir şekilde dönüştürülebilmesi için yegâne yerlerin başında okullar gelmektedir. Kreş ve anaokullarında akran ilişkilerinin desteklenmesi, grup etkinliklerinin oluşturulması, sosyal problem çözme becerisine yönelik bireysel ve grup etkinliklerinin tasarlanması mevcut becerinin kazanılmasının desteklenmesinde önemlidir.
9. Yazılı ve görsel medyada ebeveyn-çocuk ilişkisine yapılan atfın artırılması, sosyal problem çözme becerisine vurgu yapılması farkındalığın artırılmasında faydalı olacaktır.

Araştırmacılara Öneriler

1. Ebeveyn-çocuk iletişiminin kapsayıcı doğası ve gelecek ilişkilere yansımaları üzerine alanda uzman kişiler tarafından yayınlar yapılabilir.
2. Aynı araştırma farklı çalışma gruplarıyla yapılarak sonuçları test edilebilir.
3. Farklı yaş gruplarında sonuçlar test edilebilir.

4. Boylamsal bir çalışma düzeni içerisinde ebeveyn-çocuk ilişkisi seyrinin ve sosyal problem becerisi gidişatının değerlendirildiği bir çalışma yapılabilir.

5. Okul öncesi eğitim kurumlarında; ailelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi konusunda farkındalığını arttırmaya ve çocuklarına sosyal problem çözme becerisi kazandırmaya yönelik eğitimler düzenlemeleri, iyileştirme çalışmaları yapmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Acun Kapıkıran, N., Bora-İvrendi, A. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 19-28.
- Ahmetoğlu, E. (2009). Sosyal Gelişim. Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi (Ed: Y. Fazlıoğlu), 39-62, İstanbul: Kriter Yayınları.
- Akbaş, S. C. (2005). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Altı Yaş Grubu Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdoğan, F. (2018). Beş-Altı Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çocuk Ve Öğretmen Değişkenleri Açısından İncelenmesi. <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/11129/Tez%20Dosyas%C4%B1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk Ana Baba İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- Akman, B. ve Gülay, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 1, 78-93.
- Akoğlu, G. (2015). Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi ve Erken Okuryazarlık. (Editör: Figen Turan ve Arzu İpek Yükselen). *Çocuk Gelişimi 2 Okul Öncesi Döneminde Gelişim*. Hedef CS Basın Yayın
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3 (1), 93- 110
- Anlıak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2005). Farklı Eğitim Yaklaşımları Uygulayan Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*.
- Arabacı, Ö ve Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocukları İle İletişimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Arı, M. ve Yaban, H. (2012). 9-11 yaşındaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyet ve yaş farklılıkları. *Eğitim ve Bilim*, 37 (164).
- Ariès, P., Centuries of Childhood: A Social History of Family Life (Robert Baldick çev.), Jonathan Cape Ltd, New York, 1962.

- Arslan, S. (2016). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve babalarının etkileşimsel davranışlarının incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Arslan, Y. (2009). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile sosyal problem çözme arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aslan, A. E. (2019). Erken Çocuklukta Sosyo-Duygusal Gelişim. (Editör: John W. Santrock). *Yaşam Boyu Gelişim*.
- Aslantürk, İ. (2018). Ekolojik Sistem Kuramı Temelli Okul Güvenliği Ölçeğinin Geliştirilmesi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
- Aşık-Öztürk, M. (2018). Okul öncesi eğitim kurumlarında grup ortamlarındaki oyunun değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Atılgan, Günseli (2001). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen ilköğretim I. kademe I. devre çocuklarının sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Audemard Bourdais, Céline. (2008) Chant prénatal et familial “un massages autant q’un messages”, Fédération suisse des sages-femmes, 2-2008, 39. www.hebamme.ch/
- Aydın, A. (2008). Sembolik oyun testi'nin türkçeye uyarlanması ve okul öncesi dönemdeki normal, otistik ve zihinsel engelli çocukların sembolik oyun davranışlarının karşılaştırılması (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğdu F. ve Dilekmen M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2), 569-585
- Aytaç, Ç., Çen, S., Yüceol, G.P.(2018). Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*
- Bağcı Çetin, B. ve Öztürk Samur, A. (2018). 60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Anne-Babalarının Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Baran, G. (2009). Duygusal Gelişim. Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi (Ed: Y. Fazlıoğlu), 101-117, İstanbul: Kriter Yayınları.

- Bartan, M. ve Tezel-Şahin, F.(2012). Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin 60–72 Aylık Çocukların Anne ve Babalarına Uyarlanması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 185-200.
- Basun, B. ve Erden, Ş. (2020). Kent merkezi ve kırsalda yaşayan okul öncesi çocuklarının sosyal problem çözme becerilerinin incelemesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 271-288.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişimi Psikolojisi*. Kaktüs Psikoloji.
- Beydoğan, B. (2019). 4-5 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerinin akran ilişkileri ve kaygı durumları açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bilge, F. (2021). 36-72 Aylık Çocukların Medya İçeriklerine Erişiminde Ebeveyn Aracılıkları İle Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Anabilim Dalı
- Bingham, A. (2016). Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi. (Çev. F. Oğuzkan). İstanbul: MEB.
- Bingham, A. (2016). Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi. (Çev. F. Oğuzkan). İstanbul: MEB.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *Int J Psychoanal*; 39:350- 373.
- Bozkurt Yükçü, Ş. ve Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Bredenkamp, S. (2015). Erken Çocukluk Eğitiminde Etkili Uygulamalar. (Çev: H. Z. İnan ve T. İnan), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bredenkamp, S. (2017). Effective practices in early childhood education: Building a foundation (Third Edition). New York: Pearson.
- Bredenkamp, S. (2017). Effective practices in early childhood education: Building a foundation (Third Edition). New York: Pearson.
- Burger, J. M. (2006). Kişilik (Çev. Erguvan Sarıoğlu, İ. D.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Can- Yaşar, Münevver (2011). Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 99-112.

- Can, G. (2005). Kişilik Gelişimi, (Editör: Binnur Yeşilyaprak), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Canbolat, Nur Aylin (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışları ile Ebeveynlerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri Ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çağdaş, A. (2015). *Anne Baba Çocuk İletişimi*. Eğiten Kitap
- Çakıcı, S. (2006). Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Anne-Çocuk İlişkilerinin Ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çebi, B. (2019). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden (48- 72 Ay) Çocukların Annelerinin İletişim Becerilerinin Ve Çocuklarının Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı
- Demircioğlu, Haktan (2016). Sosyal duygusal gelişim. (Editör: Nilgün Metin). *Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi, 163-196.
- Dereli, E. ve Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Dinç, B. (2002). Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkisi Konusunda Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Programı
- Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1994). Socialization mediators of the relation between socio-economic status and child conduct problems. *Child Development*, 65, 649–665
- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M. ve Maydeu-Olivares, A. (2004). Social problem solving: theory and assessment. In E. C. Chang, T. J. D'Zurilla, & L. J. Sanna (Eds.), *Social problem solving: Theory, research, and training* (pp. 11–27). American Psychological Association.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A. & Spinrad, T. (2006). Prosocial development. (Eds. N. Eisenberg), *Handbook of child psychology: Social emotional, and personality development* (pp. 646–718), (Sixth Edition). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons
- Elias, M.J. (2003). Academic and Social-Emotional Learning. International Academy of Education (IAE) Educational Practices Series-11. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/publications/EducationalPracticesSeriesPdf/prac11e.pdf, Retrieved on: 07.05.2022.

- Erdem Çevikbaş, P. (2018). *Sosyal Öğrenme Kuramı*. (Editör: Özcan Doğan). *Gelişim Kuramları*. Hedef CS Basın Yayın
- Erdiler, Z.B. (2015). Geçmişten Günümüze Çocuk ve Çocukluk. (Editör: Figen Turan ve Arzu İpek Yükselen). *Çocuk Gelişimi 2 Okul Öncesi Döneminde Gelişim*. Hedef CS Basın Yayın
- Eroğlu, Erol (2001). Ailenin Çocuklarda Problem Çözme Yeteneğinin Gelişmesi Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ersanlı, K. (2006). Sosyal Gelişim, (Edit: Kurtman Ersanlı ve Ersin Uzman), *Gelişim ve Öğrenme*, İstanbul: Lisans Yayınevi.
- Furseth, I. & Repstad, P. (2013). Din Sosyolojisine Giriş (Çev. Çapçioğlu, İ.& Halil A., 2. Baskı). Ankara: Birleşik Yayınevi
- Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2007). Çocuk ve Ergen Gelişimi (6. Baskı), (Çev: A. Dönmez, H. N. Çelen ve B. Onur), Ankara: İmge Kitabevi.
- Genç, Salih Zeki ve Kalafat, Temel (2010). Öğretmen adaylarının Empatik Becerileri İle Problem Çözme Becerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3 (2), 135-147.
- Gizir, Z. (2002). Anaokuluna Devam Eden 4-5 Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların İncelenmesi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gözübüyük, A. Özbey, S. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Motivasyon Düzeyleri ile Baba-Çocuk İlişkisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *IBAD Journal of Social Sciences*
- Green, Vanessa A., Cillessen, Antonius H., Rechis, Ruth, Patterson, Meagan M. ve Hughes, Julie Milligan (2008). Social problem solving and strategy use in young children. *The Journal of genetic psychology*, 169 (1), 92-112.
- Gülay Ogelman, H. (2016). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim. (Editör: Eda Kargı). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Pegem Akademi
- Gülay, H. (2004). Korunmaya muhtaç çocuklarla ailesi ile yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hendrick, H. (1992). "Children and Childhood", *ReFresh Dergisi*, Sayı. 15, s. 1-4.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. Cambridge University Press.
- Institut Canadien de La Santé Infantile (2008). *Les Premières Années Durent Toute La Vie*, Ontario, Canada.

- Işıkoğlu Erdoğan, Yoleri, S., Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkisinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- İnanç, L., Altıntaş, M., Barış, T.(2017). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişki. . *International Journal of Social Sciences and Education Research*
- Kabakçı, Ö.F. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabulut Demir, E. (2007). Ebeveyn Tutum Ölçeği. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bilim Dalı
- Karaca, N.H., Kaya, Ü.Ü. ve Can-Yaşar, M. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyoekonomik düzeylerine göre baba-çocuk ilişkisi ve akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6(4), 33-43.
- Karakoç, (2021). “48-72 Aylık Çocuklara Yönelik Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Ebeveyn- Çocuk İlişkisi Yönünden İncelenmesi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı
- Karakuş, N. (2017). 60-72 Ay çocukların sosyal problem çözme becerilerinin anne tutumları açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Kayılı, G. (2018). Aile ve Çocuk. (Editör: Kezban Tepeli ve Ender Durualp). *Aile yaşam döngüsü*.Hedef CS Basın Yayın, s.169-170
- Kaytez, N. (2018). Bebeklik ve Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. (Editör: F. Abide Güngör Aytar). *Gelişim Psikolojisi*. Hedef CS Basın Yayın,94-107.
- Kırman, A. Doğan, Ö.(2017). Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*
- Kizuki M, Ochi M, Isumi A, Kato T. and Fujiwara T. (2018). Parental time of returning home from work and child mental health among first-year primary school students in Japan: result from AChild Study. *Frontiers in Pediatrics*, 6:179.
- Koç, H.N.(2021). Yetişkinlerin Bağlanma Stilleri ve Anne Baba Tutumlarının Affetme Esnekliğine Etkisi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.

- Kuru, A. (2017). *10-14 yaşları arasındaki üstün zekaya sahip çocukların etiketlenme durumunun benlik saygısına ve empati düzeyine etkisi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Kuzu Jafari, K. (2021). Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Zekâ Düzeyleri ve Sosyal Becerileri ile Ailelerin Ebeveynlik ve Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı
- Küçük Şahin, İ. (2018). Gelişimsel Oyun Terapisinin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Dil ve Sosyal Gelişim Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Mavi Dervişoğlu, C. (2007). Okulöncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Model, S. (1981). Housework by husbands; Determinants and implications. *Journal of Family Issues*, 2, 225-237
- Montessori, M., *Çocuğun Keşfi*, (Okhan Gündüz çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2016.
- Murphy, Bridget C., Eisenberg, Nancy and Fabes, Richard A. (1999). Consistency and Change in Children's Emotionality and Regulation: A Longitudinal Study, *Merill-Palmer Quarterly*, 45, 3, 413-444.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*
- Özer, D. S. Ve Özer, M.K. (2007). *Çocuklarda Motor Gelişimi*. Nobel Yayın.
- Özpolat, Y. (2020). 3-6 yaş çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumlarının incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2):19-34.
- Pedük, Ş. (2011). Duygusal Gelişim. *Çocuk Gelişimi* (Ed: N. Aral ve G. Baran), 223-258, İstanbul: Ya-Pa
- Russell, H. and Thornton, M. (2009). Parental Employment And Child Outcomes At 9 Years. *National Longitudinal Study of Children*.

- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56.
- Sak, R.Şahin Sak, İ.T.Atli, S. ve Şahin, B.K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Samancı, O. ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Sasik Yegan, “Anne Baba Tutumları Ve Bu Tutumların Çocukların Kişilikleri Üzerine Etkileri”, *Anne Çocuk Dergisi*, Mart 2012, http://www.hedefpsikoloji.com/pdf/basin_mayis_2012_1.pdf (Erişim tarihi: 06.05.2022).
- Saygı, D. (2011). Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması Ve Anne Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul Örnekleme). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı
- Saygı, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Anasınıfına Devam Eden Çocuğu Olan Annelerin Çocukları İle İlişkilerinin İncelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10 (1), 844-862
- Sayıl M. Erik Erikson: Psikososyal gelişim dönemleri ve kimlik. In *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları* (Eds AS Aysev, Y Taner):23-37. İstanbul, Golden Print, 2007.
- Schaffer, H. R. (2004). *Child Psychology*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Senemoğlu, N.(2020). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Anı Yayıncılık
- Seven, S.(2011). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Pegem Akademi
- Seven, Serdal (2006). Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sever, H.(2020). 5-6 Yaş Grubunda Ebeveynlerin Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı
- Sönmez, K. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının mizaçları ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Şahin, S. (2015). Okul Öncesi Dönemde Motor Gelişim. (Editör:Figen Turan ve Arzu İpek Yükselen). *Çocuk Gelişimi 2 Okul Öncesi Döneminde Gelişim*. Hedef CS Basın Yayın

- Taki Yılmaz, M. ve Kesici, Ş. (2014). Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı*
- Tatlı, Sümeyye (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne-babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. *Araştırmaları Dergisi*
- Taymur İ, Türkçapar MH. Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2012; 4:154-177.
- Tepeli, K. (2008). Fiziksel Gelişim, (Editör: M. Engin Deniz), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, Ankara: Maya Akademi Yayınları
- Tepeli, K. (2018). Ailenin Tanımı, Türleri ve İşlevleri. (Editör: Kezban Tepeli ve Ender Durualp). *Aile yaşam döngüsü*. s.15-17
- Tezel Şahin, F., Akıncı Coşgun, A. ve Aydın Kılıç, Z.N. (2017). Babaların Çocuklarıyla Vakit Geçirme Durumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Tuzgöl, M. (1998). Ana - Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı
- Uçak, E. R. (2021). 5-6 Yaş Çocuklarının Tablet/Telefon Kullanımlarının Sosyal Duygusal Gelişimleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Tezi.
- Uluyurt, F. (2012). Bazı Değişkenlere Göre Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Akran İlişkileri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Vasi, D. (2019).Aile İçi Şiddetin Sosyal Öğrenme Kuramı Perspektifi Değerlendirilmesi: Kahramanmaraş Kadın Konukevi Örneği. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı.
- Veiga, G., de Leng, W., Cachucho, R., Ketelaar, L., Kok, J. N., Knobbe, A. ve Rieffe, C. (2017). Social competence at the playground: Preschoolers during recess. *Infant and Child Development*, 26(1), doi:10.1002/icd.1957
- Vissing, Yvonne M., Straus, Murray A., Gelles, Richard J., and Harrop, John W. (1991). Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children. *Child abuse & neglect*, 15 (3), 223-238.

- Walker, S., Irving, K., Berthelsen, D. Gender Influences on preschool children's social problem-solving strategies. *J Genet Psychol.* 2002 Jun;163(2):197-209. doi: 10.1080/00221320209598677. PMID:12095089.
- Walker, Sue, Irving, Kym ve Berthelsen, Donna (2002). Gender influences on preschool children's social problem- solving strategies. *The Journal of Genetic Psychology*, 163 (2), 197–209.
- Webster-Stratton, C. (1999). *How to promote children's social and emotional competence.* London: Sage
- Winnicott, D.W, *Oyun ve Gerçeklik*, (Tuncay Birkan çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 1998.
- Wright, M. (2010). *Exploring early bullying: Play and aggression in a preschool classroom.* (Doktora Tezi). Antioch University/ New Hampshire Department of Clinical Psychology, New England Keene.
- Yaralı, K. T. ve Özkan, H. K. (2016). Çocukların (60-72 aylık) sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(2), 345-361.
- Yavuzer, H. (2010). *Ana- Baba ve Çocuk.* Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (2011). *Okul Çağı Çocuğu.* Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk Psikolojisi.* Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2019). *Ana-Baba Okulu.* Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. ve Demir, İ. (2016). *Yeni Kuşak Anne-Babalar ve Çocukları.* Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(2013). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak.* Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., Köknel, Ö., Kulaksızoğlu, A., Ayhan, H., Dodurgalı, A., & Ekşi, H. (2013). Kültür ve Gençlik Sorunları.(Editör: Nuray Türkyılmaz Catic). *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları*, 13-39.
- Yaylacı, B. (2019). Okul Öncesi Çocuklarda Ebeveyn Çocuk İlişkisinin İnternet Kullanımı Üzerine Etkisi. Zonguldak. [http://acikarsiv.beun.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12628/9386/Yaylac% c4% b1%2c%20 Birg% c3% bc1.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://acikarsiv.beun.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12628/9386/Yaylac%c4%b1%2c%20Birg%c3%bc1.pdf?sequence=1&isAllowed=y) adresinden alındı
- Yılmaz, (2012). 60-72 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Bilim Dalı.

- Yılmaz, E. (2012). 60-72 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, E., Ural, O., Güven, G.(2017). 48-72 Aylık Çocuklara Yönelik Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi Ve Geçerlik-Güvenirlik Analizi. *Kastamonu Education Journal Cilt: 26 Sayı: 3*
- Yörükoğlu A. Gençlik Çağı. Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. İstanbul: Özgür Yayınları, 2004
- Yükçü, Ş. B. ve Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 216-238
- Zhang, X. (2011). Parent–child and teacher–child relationships in Chinese preschoolers: The moderating role of preschool experiences and the mediating role of social competence. *Early Childhood Research Quarterly*, 26 (2), 192–204.

EKLER

EK-A: Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği

Aşağıda çocuğunuzla olan ilişkinize dair sorular bulunmaktadır. Lütfen, sizi ve çocuğunuzun en iyi tanımlayan sayıyı 1'den (hiç), 5'e (aşırı) kadar olan ölçek üzerinde gösteriniz.

	1-Hiç	2-Çok az	3-biraz	4-Çok	5-Aşırı
1. Çocuğunuzla yalnız zaman geçirmekten ne kadar keyif alıyorsunuz?	1	2	3	4	5
2. Sizde çocuğunuz sizinle yalnız zaman geçirmekten ne kadar zevk alıyordu?	1	2	3	4	5
3. Çocuğunuzla baş başa geçirdiğiniz süreden ne kadar memnunsunuz?	1	2	3	4	5
4. Sizde çocuğunuz sizinle baş başa geçirdiği süreden ne kadar memnundur?	1	2	3	4	5
5. Çocuğunuza sevginizi kolaylıkla gösterebilir misiniz?	1	2	3	4	5
6. Çocuğunuz size sevginizi kolaylıkla gösterebilir mi?	1	2	3	4	5
7. Çocuğunuzun sizin hakkınızda ne düşündüğüne ne kadar önem verirsiniz?	1	2	3	4	5
8. Çocuğunuz onun hakkında ne düşündüğünü ne kadar önemsiyordu?	1	2	3	4	5
9. Çocuğunuza ne kadar benzediğini düşünüyorsunuz?	1	2	3	4	5
10. Çocuğunuzun yaptığı yanlışlarla ilgili ona ne kadar söylenirsiniz?	1	2	3	4	5
11. Çocuğunuz yanlış yaptığı konusunda size ne kadar söylenir?	1	2	3	4	5
12. Çocuğunuzun ne kadar eleştiriyorsunuz?	1	2	3	4	5
13. Çocuğunuz sizi ne kadar eleştiriyor?	1	2	3	4	5
14. Çocuğunuz sizinle ne sıklıkla görüş ayrılığı yaşar?	1	2	3	4	5
15. Çocuğunuzun annesi veya babası olmaktan ne kadar keyif alıyorsunuz?	1	2	3	4	5

EK-B: Etik Kurul Onay Formu

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 10.12.2021
TOPLANTI SAYISI: 2021-38

KARAR NO: 2021-38-13- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans programı 201489020 numaralı öğrencisi Şeyda AKKUŞ' un "Ebeveyn Çocuk İlişkisinin 48-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kuralara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, Etik Kurulumuzun 12.11.2021 tarih ve 2021-34 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK-C: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Veli, çocuğunuzun yaşını lütfen yıl ve ay bazında hesaplayarak yazınız.

Örn;5 yıl 4 ay

Çocuğa Ait Kişisel Bilgiler:

Çocuğunuzun Doğum Tarihi:

Çocuğunuzun Yaşı:

Çocuğunuzun Cinsiyeti: ( ) Kız ( ) Erkek

Çocuğunuzun Kardeş Sayısı (kendi hariç): ( ) Yok ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve üstü

Anne-Baba Ait Bilgiler

	Annenin Yaşı	Babanın Yaşı
1.	25 ve altı ( )	25 ve altı ( )
2.	26-30 ( )	26-30 ( )
3.	31-35 ( )	31-35 ( )
4.	36-40 ( )	36-40 ( )
5.	41-45 ( )	41-45 ( )
6.	46 ve üstü ( )	46 ve üstü ( )

	Annenin Öğrenim Durumu	Babanın Öğrenim Durumu
1.	İlkokul ( )	İlkokul ( )
2.	Ortaokul ( )	Ortaokul ( )
3.	Lise ( )	Lise ( )
4.	Üniversite ( )	Üniversite ( )
5.	Lisansüstü ( )	Lisansüstü ( )

Annenin Çalışma Durumu: ( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor

Babanın Çalışma Durumu: ( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor

Ailenin Gelir Düzeyi: ( ) Düzenli geliri yok ( ) 4000tl ve altı ( ) 4000 tl ve

5000 tl arası ( ) 5000-7000 tl arası ( ) 7000-8000 tl arası ( ) 8000 tl ve üzeri

Annenin Mesleği: ( ) Çalışmıyor ( ) işçi ( ) esnaf

( ) Hizmet sektörü ( ) devlet memuru

Babanın Mesleği: ( ) Çalışmıyor ( ) işçi ( ) esnaf

( ) Hizmet sektörü ( ) devlet memuru

EK-Ç: Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği

- ✓ Çocuklardan verdiği cevaplar, gerekli izinler alınarak yazılı, sesli ve görsel kayıt altına alınacaktır.
- ✓ Örnek hikâye olarak belirlenen "Alay Etme" teması, ölçeğin kullanımı ile ilgili çocuğu hazırlamak amacıyla kullanılacağından değerlendirmeye dâhil edilmeyecektir.
- ✓ Çocuklardan alınan cevapların prososyal ve saldırgan davranışlar olarak değerlendirilmesi yapılacaktır. Prososyal davranışlar için 1 puan, saldırgan davranışlar için 0 puan verilecektir.

ÖRNEK HİKÂYE - ALAY ETME

Yer: Okul (Lavabo)

Materyal: Lavabo, Ela/Ali ve Arkadaşı

Hikâye: (Ela/Ali) okula gitmiş. Kahvaltı saati geldiğinde ellerini yıkamak için lavaboya gitmiş. Ama lavabo biraz yükselmiş ve bu yüzden musluğa ulaşırken ayak parmakları üzerinde durması gerekiyormuş. Bunu gören bir arkadaşı,

Çem: "Hahahaha çok komik. Lavaboya boyu yetişmiyor. Küçük bu! Bebek! Bebek!" demiş.

Uygulayıcı: Sonra Ela/Ali ne yapmış?

HİKÂYE 1- KURALLARA UYMA

Yer: Ev (Oturma Odası)

Materyal: Koltuk, Televizyon, Anne-Baba ve Ela/Ali

Hikâye: Anne-baba ve çocuk hep birlikte televizyon izliyorlarmış. Sonra anne saate bakmış ve çocuğa dönerek,

Anne: Ela/Ali ana bak saat kaç olmuş. Uyku saatin geldi. Hadi bakalım, dişlerini fırçalayıp sonra da yatağa gidiyorsun.

Ela/Ali: Ama çizgi filmim henüz bitmedi ve bu en çok sevdiğim çizgi film. Lütfen! Bitince uyurum.

Anne: Hayır Ela/Ali, kuralları biliyorsun, saat on oldu ve şimdi uyku saatin.

Baba: Annen haklı oğlum/kızım. Uyku saatin geldi ve yatman gerekiyor.

Uygulayıcı: Sonra Ela/Ali ne yapmış?

